

Шхуна "Колумб" (скорочено)

Микола Трублаїні

Микола Трублаїні

Шхуна "Колумб"

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Частина 1

I. Незнайомка з зонтиком

Марко затримався на маяку і тепер шкодував, бо збиралося на бурю. Юнак поспішав від моря до Соколиного висілка. Хлопець побіг. Далеко попереду маячила чиясь постать. Марко був юнгою на шхуні "Колумб". Сьогодні він ходив додому, на маяк, де його батько працював наглядачем. Маркова шхуна зранку прийшла в бухту Лебединого острова по рибу, яку вона приставляла в недалекий порт. Улов був малий, тому шкіпер вирішив затриматися в бухті на добу, перечистити мотор, а потім забрати улов за два дні й вирушити в порт. Марко відпросився в шкіпера на кілька годин додому, на маяк. Та гостював він недовго, бо помітив, що хмариться на дощ та бурю, і почав спішити на судно.

Сімнадцять років Марко прожив на цьому маленькому острові, знав усіх нечисленних його жителів. А тепер от наздогнав людину, якої ніяк не міг пізнати. Його розбирала цікавість, хто вона і що робить на їхньому острові. На землю впали перші краплі дощу. Незнайомка розпустила зонтик. Марко порівнявся з нею і побачив, що то була дівчина приблизно його літ. Дівчина, видно, була з міста: синє плаття з короткими рукавами, сандалі. Була вона білява, з зеленими очима і кирпатим носиком. Юнга крикнув дівчині поспішати, поки рівчак під висілком водою не залило, а то не перейде.

Хлопець пішов поруч з дівчиною.

Маленький рівчак під Соколиним під час зливи перетворювався в бурхливу річку, і тоді перебратися через нього не можна було. Поки Марко говорив, сипнув густий дощ. Хлопець обережно взяв одною рукою її руку, а другою з усієї сили стиснув ручку зонтика. Марко думав, що доведеться забігти до якогось рибалки просушитись, бо на "Колумбі" лише одна малесенька рубка і там зробити цього не вдасться.

Коли добігли до рівчака, Марко допоміг дівчині перейти і провів до пристані. Сам пішов до хатини рибалки Тимоша Бойчука. У Бойчука часто збиралися сусіди-рибалки, бо хата його стояла найближче до моря і звідти зручно було наглядати за шаландами й човнами під час негоди.

Марко увійшов у кімнату, привітався й попросив дозволу обсушитись. Хазяїн негайно провів його до печі. Юнга чув, як один з рибалок говорив: "Отож вся сила в

цьому піску. Через той пісок він і приїхав сюди на ціле літо разом із дочкою".

II. На "Колумбі"

Шхуна "Колумб" - невеличке, але містке судно. Воно ходило під мотором і парусами. Останнім часом "Колумб" регулярно обходив рибальські артілі, забирав у них рибу і приставляв її на консервний завод, що знаходився миль за двадцять п'ять від Лебединого острова, поблизу курортного містечка.

Ніхто не знав, коли й де побудовано цю шхуну. Її прибило до берега, напівзатоплену, без людей, з обламаною щоглою, понівеченим бортом, без стерна. На борту зберігся напис "Колумб". Рибалка Стах Очерет полагодив шхуну. Стах Очерет став шкіпером "Колумба", і з того часу він не розлучався з шхуною. Пізніше "Колумб" передали Рибтресту. Тоді на ньому поставили мотор. Правда, Очерет завжди віддавав перевагу парусам. Команда на шхуні була невелика: шкіпер, моторист Левко Ступак ("механік"), матрос-стерновий Андрій Камбала ("боцман") та юнга Марко ("головний кок"). Всі вони були жителі Соколиного висілка на Лебединому острові.

Того дня, коли злива захопила Марка в полі, на борту шхуни були тільки Левко й Андрій. Перший перечищав мотор, а другий латав паруси. Коли почався дощ, обидва поховалися в рубку. Рубка на шхуні була така маленька, що в ній разом могли спати тільки двоє. Після зливи на шхуні з'явився Стах і Марко. Стах сказав, що вирушають сьогодні, бо мають цінний вантаж: дві бочки піску, кажуть, що то золотий пісок. Ніхто з команди йому не вірив.

III. Юнга

Острів Лебединий ішов паралельно берегу кілометрів на тридцять, але в найширшому місці мав не більше як чотири кілометри. На острові водилося безліч чайок, мартинів і бакланів, а також лисиць. Острів називався Лебединим, бо восени й весною його відвідували лебеді. В середині острова над чималою глибокою бухтою розташувалося чотири десятки рибальських хат. Бухта звалася Соколиною, виселок теж звався Соколиним. Хто від кого назву перейняв, ніхто не знав.

Крім висілка, на острові розмістилися ще дві оселі: хата інспектора рибного нагляду Якова Ковальчука і маяк на західному кінці острова. Від маяка в море виходила піщана коса, яка закінчувалась довгою грядою підводного каміння. Головно через те каміння тут і поставлено маяк. Біля маяка був білий, чистенький будиночок. В тому будинку жив з родиною наглядач маяка Дмитро Пилипович Завірюха. В тому ж будинку народився його син Марко. Марко був середущий у родині. Старша сестра Марія, одружена з рибалкою, вже три роки жила в Соколиному. Тепер на маяку лишалися батько, мати, старий дід Махтей (материн батько) та восьмилітній брат Грицько.

Марко до п'ятнадцяти років не був ніде за межами острова. З десяти років він учився в школі, в Соколиному, де всі класи вів один учитель, бо учнів у школі було щось понад тридцять. В п'ятнадцять років Марко вперше залишив острів. Він їздив разом з учителем у село Зелений Камінь, розташоване на суходолі, кілометрів за дванадцять від Соколиного, і там склав іспити за сьомий клас. Після закінчення школи хлопець

вирішив вступити юнгою на якусь шхуну, поплавати рік-два, а потім з практичним досвідом вступити до морехідного технікуму.

В цей час Стах Очерет шукав на "Колумб" нового юнга. Маркові визначили зарплату, харчі і спецодяг. Хлопця це цілком задовольняло. Марко готував їжу для команди, підтримувати чистоту, допомагав стерновому та мотористові і виконував дрібні доручення шкіпера. Також Марко провадив різні записи, бо був між командою найграмотнішим.

Другий рік працював Марко на "Колумбі". За цей час юнга заприятелював з рештою команди і став улюбленцем маленької моряцької родини.

Наближався час, коли Марко мав їхати в велике приморське місто складати іспити до морехідного технікуму, йому лишилося плавати на "Колумбі" три-чотири місяці.

IV. Торіанітовий пісок

Коли шхуна причалила бортом до пристані, на неї вкотили бочки з піском. Зійшов на шхуну і високий літній чоловік, далекий родич Стаха, професор Андрій Гордійович Ананьєв. З професором була дівчина. Марко впізнав свою супутницю під час зливи.

Виявилось, що професор з дочкою їдуть шхуною у Лузани. Коли дівчина ступила на шхуну, Марко чомусь зніяковів, сховався за рубку й почав там куховарити. Він мусив поспішати з вечерею. Дівчина підійшла і сказала, що її звати Люда Ананьєва. Люда взялася допомогти Маркові з вечерею. Дівчина вміла добре куховарити.

Поки Люда з Марком порались на камбузі, шхуна рушила і відійшла від берега. Стах вивів "Колумб" лише під клівером з бухти в море, бо мотор Левко ще лагодив.

Професор познайомився з Марком, з татом котрого колись товаришував. Марко поцікавився, що то за бочки. Професор розповів, що цей пісок з острова має дуже цінну речовину – торіаніт. Може бути пісок з різною кількістю торіаніту в ньому. Щоб перевірити якості цього піску, треба зробити спеціальне лабораторне дослідження. Його може зробити професор Китаєв, до котрого треба встигнути, бо завтра він від'їздить.

V. Рейс у Лузани

Люда спала на шматку старої парусини, розстеленої на палубі під рубкою моториста. Дівчині снівся якийсь неприємний сон, і вона прокинулася. Хтось, поспішаючи, наступив на неї ногою.

Екіпаж "Колумба" та професор Ананьєв дивилися з палуби на море, де пропливав есмінець "Невтомний буревісник". Минулого року цей корабель виручив "Колумба", котрий під час шторму втратив паруси й залишився без пального. Невеличкий військовий корабель привітався з шхуною, піднісши свій прапор.

Шкіпер розповів Людї кілька епізодів з бойової історії "Невтомного". Есмінець ходив у розвідку, розставляв міни, зустрічався з ворожими кораблями.

"Колумб" наближався до порту Лузани. Біля пристані стояв маленький пасажирський пароплав "Пенай", який курсував між Лузанами та більшими недалекими портами. Ось і зараз він приставив сюди курортників у санаторії та будинки відпочинку. "Колумб" став швартуватися до причалу. Професор поспішав. О

дев'ятій ранку "Пенай" відходив з Лузан. Залишалося небагато часу, щоб переправити бочки з піском на борт "Пеная" та купити квитки. Ананьєв написав на листку з блокнота телеграму професорові Китаєву і послав з нею Люду на телеграф, а сам пішов до квиткової каси. Квитків уже не було.

Професор прохав капітана пароплава дати дозвіл на два квитки. Та капітан сказав, що візьме професора до себе в каюту, а дівчину нікуди приткнути.

Ананьєв розпрощався з рибалками. Люда мусила на "Колумбі" повернутися на Лебединий острів.

Незабаром після того, як "Пенай" відчалив від пристані, "Колумб" теж вийшов у море. Шхуна поверталася назад. Люда і Марко сиділи на палубі й дружньо розмовляли, розповідаючи одне одному різні подробиці власного життя та розпитуючи – Марко про велике місто, де жила Люда, а дівчина про життя на Лебединому острові і рибальські успіхи "Колумба".

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

VI. Агент № 22

За кордоном, у якомусь місті сухорлявий високий чоловік років тридцяти п'яти зайшов будинок, куди його пропустили за документом. Високий чоловік пройшов у прийомну кімнату поруч ділового кабінету начальника таємно-розвідувальної служби. Цей чоловік був агентом №22.

"Номер 22" зайшов до начальника, який дає завдання: їхати в Радянський союз. Начальник розповів, що з однієї радянської газети довідався, що професор геохімії Ананьєв знайшов на невеличкому Лебединому острові значні запаси торіанітового піску. Коротко значення торіанітового піску начальник пояснив так: з нього можна добувати багато гелію, більше, ніж з монацитового піску. (А історія монацитового піску така: перед війною німецькі пароплави, що йшли до Бразилії з вантажами, мусили повертатися назад порожнем. Для баласту вони вантажили в свої трюми монацитовий пісок і вивантажували його в своїх портах. Коли почалася війна, дирижаблі часто гинули від маленької запальної кулі, бо досить було однієї іскри, щоб вибухнув водень, яким наповнювали оболонку дирижабля. Незабаром німецькі дирижаблі здивували ворогів: у дирижаблі влучали снаряди, але повітряні кораблі не вибухали, а спокійно летіли далі. Чому так? Тому, що їх оболонки наповнювали вже не воднем, а гелієм, добутим з монацитових пісків. А гелій – не займається). Ну, а тепер хіміки виявили, що гелій має значення у військовій справі не лише для заповнення дирижаблів. Начальник розповідає, що зараз вони виробляють підводні човни з новими двигунами, які працюють вибухами гримучого газу. Ці двигуни дають змогу набагато зменшити вагу підводних човнів та збільшити швидкість їх ходу й час перебування під водою. Та ніхто не знає, що для спалювання в них гримучого газу потрібний гелій. Техніка цієї справи – таємниця.

Гелій мають лише Сполучені Штати і за кордон його майже не продають. Тому

агент №22 має не допустити, щоб в Росії видобували гелій.

Начальник дав агентові газетну вирізку, де йшлося про Ананьєва і його знахідку. Отже, агент №22 мав поїхати Росію, розшукати Ананьєва, одвідати Лебединий острів і обов'язково зірвати видобуток торіанітового піску. А найголовніше – дістати в Ананьєва його проект добування гелію і знищити автора проекту. У Росії агентові мали дати фальшивий радянський паспорт.

VII. Змагання

"Колумб" прибув черговим рейсом до Соколиного. Марко одразу побіг шукати Люду, бо привіз їй листа від батька. Юнга знайшов дівчину на пляжі в товаристві рибальських дітей та підлітків. Серед дітей Марко побачив брата Грицька.

Діставши листа, Люда зраділа. Батько писав, що застав професора Китаєва. Вони зробили аналіз піску, сподіванки справдилися. Професор Китаєв цілком згоден з методом добування гелію, що його запропонував тато. Наступним рейдом Ананьєв повертається сюди для детального обслідування торіанітових розсипів, а професор Китаєв негайно їде в Москву, де порушить питання про організацію промислу на Лебединому острові.

Люда покликала Марка на змагання з плавання. Крім Марка і Люди, пливло ще п'ятеро хлопчаків і троє дівчаток. Марко вважав себе кращим плавцем на острові. Грицька обрали суддею. Увагу всіх привернула Люда. Вона вирвалася із значно більшою швидкістю, ніж Марко, випередила всіх. Марко був вражений: його, рибалку, моряка, кращого плавця Лебединого острова, випереджала дівчина з міста.

Раптом почав топитися якийсь хлопчик, якого у воді схопили корчі. Хлопчика рятує дівчинка, яка називається Знайда. Інші діти називають її "дефективна". Ця дівчинка вміла дуже добре плавати. Люда хотіла розпитати про дівчинку. Адже вона всіх знала на острові, а цієї дівчинки жодного разу не зустрічала. Люда не встигла, бо на шхуні почалася сварка: інспектор Ковальчук знайшов у вилові кілька рибин на півсантиметра коротших за дозволений розмір (молодих рибин ловити заборонено). Стах Очерет був обурений. Розлючений інспектор пішов, шаркнувши ногою з усієї сили узор з камінців, який склав Грицько. Хлопчик остовпів від страху і обурення.

Тим часом Марко прощався з Людою. Дівчина запитала про Знайду. Марко розповів, що Знайда не дочка інспектора Ковальчука. Знайда з'явилася тут, коли Марко був такий, як Грицько. Але її майже не знають. Вона дефективна. Більше про неї може розповісти Марія.

Марко взявся до свого діла, а Люда пішла. "Колумб" вирушив з бухти.

VIII. Знайда

Це трапилося літом, в рік Грицькового народження. Була ніч і дощ. Рибалки бачили, як плив якийсь пароплав, борючись із штормом. Пароплав горів. На березі рибалки швидко розпалили вогнище, щоб вказати потерпілим, куди пливати. Рибний інспектор казав, що треба допомогти. Стах, Тиміш Бойчук і Андрій Камбала пішли на допомогу. На березі залишився Левко. Дорослі не взяли його, бо був ще дитиною. Залишився і Яків Ковальчук. Рибалки з Соколиного висілка врятували майже всіх

пасажирів і більшу частину команди пароплава "Дельфін", що загинув від вибуху котлів. На острові залишилася лише маленька дівчинка, батьки якої загинули під час аварії. У неї була розбита голова, і вона лежала непритомна. Дівчинку забрала до себе дружина Ковальчука. Маленька забула все, що знала, навіть, як її звать. Інспектор не дуже схвально ставився до вчинків дружини, але, коли дружина несподівано померла, він залишив Знайду (так її називали) наглядати за хатою. У виселок дівчинку не пускав, школи вона не одвідувала, бо була, як говорили всі, дефективна.

Про історію Знайди думала Люда, гуляючи по острову. Ту історію їй розповіла сестра Марка – Марія.

З дня на день Люда чекала приїзду батька. Замість "Колумба" прийшла інша шхуна. Шкіпер розповів, що "Колумб" послано у відкрите море на десять-дванадцять днів.

Люда пішла до Знайди, яка полола грядки і співала. На люду загавкав великий чорний пес Розбій. Знайда мала засмагле обличчя руської дівчинки з плескатим носиком, синіми, глибокими очима і помітним шрамом над лівим виском. У Знайді не було нічого ненормального. Знайда мовчала, Люда дякувала за врятування хлопчика і розповіла, що сама закінчила школу плавання, мала перше місце на змаганнях у школі.

Знайда лише сказала Люді йти геть, бо Ковальчук не любить, коли хтось приходить. Люда сказала Знайді приходити до Стаха, там Люда живе.

IX. Фотограф Анч

Грицько після ранішнього купання в компанії з двома однолітками подався шукати пригод на острівних пасовищах. Згодом хлопчик лишився сам і побачив човен, що плыв від Зеленого Каменя до острова. На берег вийшов чоловік, а човен повернув назад. Прибулий рушив навпростець через острів, покликав Грицька і спитав дорогу до рибного інспектора Ковальчука. Грицько пояснив, куди йти, а дядько кинув в траву монету. Хлопчик не розумів, для чого. Гриць наздогнав дядька і віддав копійки.

Розбій загавкав, вийшла Знайда і побачила незнайомця, який представився фотографом (насправді, це агент №22). "Можете зі мною не балакати, бо я дефективна" — сказала дівчинка і пішла, не пустивши чоловіка навіть у двір.

Припливла шхуна "Колумб", привезла Ананьєва.

Фотограф на прізвище Анч знайомиться з Ковальчуком, каже, що він фотокореспондент, приїхав з нового журналу зробити фотонарис про рибалок Лебединого острова. Анч пропонує щедрю плату за проживання у Ковальчука.

X. Формула Андрія Ананьєва

Біля хати Стаха Очерета відбувалися збори. Професор Ананьєв розказав, що пісок на острові цінний. Розповів про дирижаблі, які наповнюють воднем. Але досить, аби одна іскра проникла крізь оболонку дирижабля, щоб водень спалахнув, і щоб сильний вибух знищив повітряний корабель. Але наповнений гелієм дирижабль не боїться спалаху. Гелію в природі дуже мало і він дорогий. Пізніше гелій знайшли в Бразилії, в так званому монацитовому піску. Дослідники виявили, що гелій можна добути з торіаніту. З одного кілограма торіаніту можна добути десять літрів гелію. Для цього лише треба розпекти торіаніт на вогні. Професор говорив, що на острові знайшов

чорний пісок, в якому багато торіаніту, а значить і гелію. З піску можна добувати гелій, а ще речовину мезоторій, яка заступає радій і високо ціниться.

Потім професор розповів про майбутнє Лебединого острова, коли на ньому буде створено підприємство по видобутку гелію та мезоторію.

Марко і Люда розмовляють. Хлопець розповів про останній рейс. Потім помріяли про майбутнє Лебединого острова. Люда розповіла про зустріч зі Знайдою. Дівчинка хоче купити Знайді сандалії. Прийшов Левко, якого жартома називали хресним Знайди. Люда розповіла, що Знайда одягнена у два зшиті мішки, в яких прорізано діри для голови і рук.

Левко пообіцяв, що в Лузанах купить не тільки сандалії, але й одяг для Знайди.

Шхуна "Колумб" відчалює. Люда повернулась додому. У великій кімнаті батько сидів за столом, схилившись над широким блокнотом. Йому вдалося остаточно зробити свою формулу. А ще Люда дорікнула батькові, щоб батько не кутив: лікарі заборонили.

XI. Дівчинка із свічкою

Ковальчук та його гість розмовляють за чаєм. Знайду відправили спати в комірчину без вікон. Дівчинка світила свічку і слухала розмову.

Виявилось, що Анч знає, що в 1918 році Ковальчук був бунчужним у петлюрівців. Але фотограф обіцяє гроші і вивезти Ковальчука за кордон. Тільки Ковальчук має допомогти слідкувати за Ананьєвим, а торіанітового промислу на острові не повинно бути.

Сон утікав від Знайди. Дівчинка мало зрозуміла з того, що почула. Проте для неї було ясно, що людина, яка прибула до них, підмовляла Якова Степановича на щось погане.

Знайда дуже рідко з'являлася у Соколиному. Висілка вона не любила, бо хлопчики кричали "дефективна", тітки жалісно хитали головами, а дорослі рибалки майже не звертали на неї уваги. Про професора Ананьєва та його доньку вона довідалась тільки останнього дня. Дівчина в сандалях справила на неї велике враження тим, що прийшла висловити подяку. Знайда майже не пам'ятала, щоб хтось колись їй дякував. Дівчинка не любила Якова Степановича, боялась і ненавиділа. Знайда любила покійну дружину Ковальчука і Левка. До цих людей вона тепер додала ще Люду Ананьєву.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

XII. На піщаному горбі

В центральній частині острова досить там було копнути ґрунт, щоб добути сірий пісок з чорними зернами. Вперше цей пісок виявили пастухи, але нікому він не був потрібний, і ніхто ним не цікавився.

Одного ранку Ананьєв з Людою подався на горб, щоб обміряти горб, прокопати в кількох місцях ґрунт та приблизно визначити положення поверхневого шару торіанітового родовища.

Почали працювати. На площі дванадцяти гектарів батько з дочкою розміряли

квадрати. До них прийшов Анч, відрекомендувався і спитав, чи можна фотографувати. Андрій Ананьєв дозволив, але сказав, що відкриття хоч і цікаве, але практичне значення його ще невідоме і не слід роздувати це в подію дуже великого значення.

Анч витяг портсигар і запропонував цигарку. Андрій Ананьєв простяг руку, але, впіймавши несхвальний погляд Люди, усміхнувся, подякував і пояснив, що хоч він і завзятий курець, але зобов'язався протягом відпустки не курити.

Фотограф засипав професора запитаннями відносно торіанітового родовища та застосування торіаніту. Професор сказав, що гелій не так потрібний для дирижаблів, як для інших галузей техніки.

Згодом Анч розмовляв з Людою. Був надзвичайно ввічливий. Іноді він говорив Людї компліменти, іноді зривав для неї квітку. Вони стали дуже добрими знайомими.

XIII. Подарунок

Увечері того самого дня Анч проявив фотоплівку, а зранку друкував фотографії. Анч відправив Ковальчука купити найкращу байдарку, не шкодуючи грошей, і негайно приставити йому. Знайда пішла по воду.

Залишившись один у кімнаті, фотограф робив цигарки. Потім відкрив патрон із написом "металогідрохінон" і дуже обережно висипав на папірець трошки рудого порошку. Перед цим він засунув у свої ніздрі по клаптику вати, уникав дихати на порошок і губи весь час тримав міцно стиснутими. Він змішував отруту з тютюном. На отруєних цигарках зробив олівцем ледве помітні позначки. Від отрути через двадцять п'ять хвилин виникав гострий біль, синіють губи, нігті, рухи ніг та рук робляться безконтрольними. За десять хвилин настає параліч, за три-чотири години – смерть.

Коли Знайда прийшла, Анч наказав злити йому води на руки, а папірець з отрути викинув через огорожу. На пропозицію Анча сфотографувати дівчинку, вона відмовилась. У дівчинки було багато роботи. Вона випустила підсвинків. Один, чорний, наблизився до викинутого фотографом папірця, ткнув його рилом, потер кілька разів, довго нюхав, врешті покинув і почав скубти траву. Дівчинка обійшла тварин і пішла в город.

Вздовж берега повільно йшов під парусами "Колумб". На палубі стояли Люда, Левко і Марко. Коли шхуна причалила, ці троє прийшли до Знайди.

Розбій почав гавкати, і Знайда зачинила його у маленькому хлівці. Гості помітили, що дівчинка чимось збентежена. Левко звернувся до Знайди "Ясочко" (так колись її кликала дружина Ковальчука). Сьогодні було рівно вісім років, як Знайда з'явилась на Лебединому острові. Знайда показала чорного підсвинка, який помирав. Левко сказав, що це чума.

. В цей час з хати вийшов Анч. Він чув гавкання Розбоя. Анч помітив папірця і сказав, що це точно чума.

Левко подарував Знайді плаття, білизну і плащ, Люда – сандалі, а Марко – простенький солом'яний капелюшок з блакитною стрічкою.

Знайда, очманівши, дивилась на все це. Анч теж нічого не розумів.

Анч почав показувати фотографії, в той час, як Люда перевдягала Знайду.

З'явилася Знайда – зовсім нормальна дівчинка у платті. Анч, здається, був найбільше вражений. Якась тінь тривоги майнула по його обличчю, коли він глянув на дівчинку. Він подумав, що дівчинка не дефективна.

XIV. Купання в морі

Люда хвалиться фотографові, що сьогодні на "Колумбі" виходить в море. Анч їй подобався. Він розумівся на багатьох речах, а особливо на спорті, якому вона приділяла багато уваги. Марко відчував до нього огиду.

Анч, познайомившись із шкіпером Стахом, попросив взяти його іншим разом у море. Стах погодився.

"Колумб" ішов на південь. За тридцять кілометрів тяглася невеличка обмілина, де останні дні рибалки з Лебединого острова брали багато скумбрії. Шхуна йшла туди під мотором. Марко показував Люді все, що він робив на шхуні. Нарешті, з однієї скрині він вийняв радіоприймач і пояснив дівчині, що минулого року у нього з'явилося бажання зробитись радистом.

Люді дозволили навіть стати до стерна. А коли шхуна підійшла до рибалок і на ній побачили нового стернового, то привітали його вигуками. Після того, як нагрузили рибу, шкіпер дозволив покупатися.

Левко й Люда перші шубовснули у воду. Марко кинув монету у воду, пірнув і знайшов її на дні. Потім Марко довго не з'являвся з води. Люда хвилювалася. За хвилину все вияснилося. Біля шхуни з води сплигло догори дном відро. Ось воно перевернулося, і з-під нього показалася Маркова голова. Левко пояснив Люді цей фокус. Марко, пірнувши, проплив під водою до корми, куди раніш скинув відро. Набравши ще раз повітря, він пірнув з відром на голові. Це вимагає великої спритності, бо відро, наповнене повітрям, рветься нагору. Люда зацікавилася цими фокусами.

XV. Цигарки з трифенілометрином

Анч застав професора Ананьєва дома і поклав на стіл перед професором кілька фотографій, які були дуже вдалими. Анч витяг портсигар, взяв з половинки, де лежали три цигарки, крайню, уважно подивився на неї, чи немає на мундштуку позначки олівцем, і закрив портсигар. Але в ту ж мить ніби надумався, знову відкрив портсигар і простяг професорові, запропонувавши закурити. Професор згодився і закурив.

Анч глянув на годинник. Минуло десять хвилин, як недогарок професора вилетів за вікно. Нічого не ставалося.

Професорові хотілось побалакати. Він розповів Анчу про свої дитячі роки, проведені на цьому острові. Коли йому було років дванадцять, його забрав до себе далекий родич-моряк і віддав до школи. Вчився хлопець дуже добре. Вдалося здобути вищу освіту.

Минуло двадцять п'ять хвилин, але жодних ознак дії трифенілометрину не помічав. Анч відкрив портсигар і подумав, що отруєну цигарку скупив сам. Професор несподівано мусив спинитись. Його слухач раптом зірвався на ноги, кинувся до дверей, залишив їх відчиненими і вихором помчав по висілку до хати Якова Ковальчука.

XVI. Повернення Ковальчука

Вибігши за виселок, Анч зупинився. Глянув на годинник і пішов повільніше. Врешті він отямився. Минула майже година, і за цей час трифенілометрин уже вплинув би, коли б він справді викурив отруєну цигарку. Ковальчука Анч застав дома. Інспектор повернувся з Зеленого Каменя і лаяв Знайду за підсвинка.

Ковальчук уже роздобув човник і сховав його в протоці, в очеретах. А вночі перенесуть на морське узбережжя. Ковальчук привіз новину, якої фотограф уже ждав: прийшов іноземний пароплав у Лузани. Тепер Анч мав пришвидшити всі події.

Ковальчук розповів, що наступного вихідного дня в Соколиному відбудеться рибальське свято, в цей час підсумовують вилов за першу половину сезону, перевіряють наслідки змагання між бригадами, влаштовують колективний обід, танці, грає музика. Тому, коли щось треба зробити, то це була б найкраща нагода.

Анч дає завдання: купити у місті портфель, такий, як у професора Ананьєва, а також передати листи Анча іноземному моряку з пов'язкою через око.

Після цієї розмови Анч почав розшукувати виготовлену ранком цигарку. Її не було ніде. Анч відчув неспокій. Таємним невидимим чорнилом почав щось писати у газеті.

Пізно вночі Ковальчук і Анч перенесли через острів легеньку байдарку і сховали її в кущах лози над берегом.

XVII. Їдальня "Кавказ"

В Лузани Ковальчук поїхав на "Колумбі". Як завжди, шхуна навантажилася рибою на кінець дня, і майже цілу ніч довелося пробути в морі. Інспектор змушений був подякувати колумбівцям за увагу до Знайди і вислухати зауваження на свою адресу щодо виховання Знайди.

В Лузанах Ковальчук знайшов їдальню "Кавказ", з дверей їдальні вийшов іноземний моряк з перев'язаним оком. Обмін кореспонденцією довелося відкласти до обіду. Ковальчук купує портфель і тут зустрічає Марка, який ходить магазинами. Ковальчук залишив Марка в крамниці і швидко вийшов.

У їдальні вже сидів моряк, Ковальчук сів за один зі столиків і поклав газету з листами, які мав передати морякові. Але тут прийшли Левко, Марко і Андрій. Левко виграв на облігацію двадцять п'ять карбованців і вирішив пожертвувати витратити на шашлики. Андрій тим часом, помітивши на столі газету, заявив, що непогано б у неї загорнути ковбасу, яку він приніс із собою. Ковальчук обурився, відповів, що він газети ще не читав. Марко глянув на газету і сказав, що то не біда, бо вона за минулу шестиденку. Проте Ковальчук потягнув її до себе і стверджував, що саме цієї не читав, а тому не може віддати.

Чужоземець встав з-за столика, підійшов до них і попросив глянути газети. Сів і довго читав.

Колумбівцям подали шашлики, вони перестали звертати увагу на сусідів, а в тому числі й на чужоземця. Та він нагадав їм про себе – підійшовши до Ковальчука, віддав газету і чемно подякував.

Іноземець вийшов з їдальні, коли Марко, проковтнувши останній шматочок шашлику, знову глянув на газету і заявив, що моряк повернув не той номер, який брав.

Ця газета була на два дні свіжіша. Інспектор сховав газету в кишеню. Він повертався на "Колумб" неохоче, але це було єдине судно, яке негайно відходило на Лебединий острів. "Колумб" пройшов повз іноземний пароплав з написом "Кайман". На нижньому капітанському містку стояла людина. Маркові здалося, що то і був той, хто в ідальні обміняв газету. Але пов'язки на оці в нього не було.

Ковальчук був стривожений. В глибині душі пін проклинав Анча та іноземця, а найбільше Марка й Левка, що всім цікавились і скрізь сунули свого носа.

Дома інспектор розповів про все докладно Анчу. Той хмурився і лаявся крізь зуби. Потім узяв газету, заперся в кімнаті і почав проявляти зашифрованого листа. Анч планував скоріше знищити Ананьєва, а Ковальчукові сказав передати на іноземний пароплав ще одного листа.

XVIII. Свято на острові

В бухту входив військовий корабель "Невтомний буревісник". Корабель вітав населення Лебединого острова з рибальським святом гарматними пострілами. З "Буревісника" спускали шлюпки. У першій на берег з'їхав командир, другу зайняв оркестр.

Командування посилало "Буревісник" на свято на Лебединому острові тому, що Соколинний виселок шефствував над "Буревісником", хоч насправді було навпаки.

Стояла ясна сонячна погода. Всі рибальські хати прикрасилися, біліли помазані крейдою стіни; подвір'я прибрані чисто й охайно. Свято почалося мітингом, потім пішли до столів, де ждав смачний обід.

Найбільше потрапляв на очі Анч. Він вештався в натовпі і навколо, клацаючи фотоапаратом. Нарешті скінчив і сів за столом, ближче до професора та командира есмінця. Він жартував із своїми сусідами, але в той же час пильно прислухався до розмов.

Прийшов Марко, сів напроти Люди. Був він чогось стриманий і насторожений.

Анч довідався, що після обіду почнуться танці, а пізніше, по заході сонця, поїдуть кататися на човнах та на "Колумбі" в море. Коли ж повіє вітерець, то вийдуть усі шаланди.

По обіді Марко зник так само непомітно, як і з'явився. Люда розсердилась на нього, але почалися танці, Анч запросив її на вальс, і вона забула про Марка. Анч сказав Люді, що йде по касети, і залишив танці. Додому він пішов через виселок, несучи портфель, який привіз йому Ковальчук.

Люда знайшла Марка, який каже, що йому не подобається фотограф і Ковальчук. Хлопець розповів про випадок з іноземцем і газетою. Люда і Марко вирішують, що їм може допомогти Знайда. Вони пішли кликати дівчинку на свято.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

XIX. Анч здійснює свої плани

Анч заходить на подвір'я Стаха Очерета, поки нікого нема. Проникає у хату. Анч

пам'ятав слова Ананьєва про те, що розв'язання технічної проблеми добування гелію з торіаніту лежить у його портфелі. Тому Анч міняє портфелі місцями і йде до хати Ковальчука, де інспектор уже приніс передачу – корзинку із чимось, і лист. Анч говорить, що сьогодні вночі вони з інспектором будуть вже на "Каймані". Ковальчук має сховати корзинку на "Колумбі", а потім показатися на людях. Ввечері шхуна відпливе, на борту буде професор і його дочка. А Ковальчук має швидше бігти до байдарки. У корзині була пекельна машинка – вибухівка. Від "Колумба" та пасажирів лише шматочки спливуть. Інспектор пішов, а в сінях Анч побачив Знайду, яка збиралася на свято. Анч попросив спершу витягнути йому малосольних огірків з льоху. Анч закрив її там.

Анч зібрав свої речі і востаннє вийшов з дому Ковальчука. Коли вже достатньо відійшов, почув, що Розбій виє.

XX. Розшуки Знайди

Марко й Люда йшли берегом понад бухтою і побачили, як хтось плив каюком попід берегом з боку Ковальчукової садиби. Марко впізнав інспектора, який, припливши, пішов на палубу "Колумба".

Марко і Люда поспішали до Знайди, раптом почули виття Розбоя. Коли прийшли до подвір'я інспектора, то нікого не побачили. Собака страшно гавкала, не пускаючи Марка і Люду. Та їм вдалося його перехитрити і закрити в хаті. Потім Марко і Люда знайшли у льосі Знайду. Дівчинка розповіла все, що підслухала в сінях. Вона сказала, що в 10:45 шхуна вибухне, і всі загинуть. Марко надумав запалити хату Ковальчука, щоб привернути увагу, щоб шхуна повернулася. Та в хлопця нічого не виходить, бо сірників у хаті не було.

Марко вирішив плисти до міноносця "Буревісника", щоб той догнав "Колумба". Хлопець і дівчата попливли.

XXI. Лігво в гущавині

У гущавині з розлогими кущами, осокою Ковальчук шукав Анча. Свое лігво диверсанти обладнали недалеко від морського берега, щоб можна було швидко перенести на воду байдарку, заховану в кущах. Інспектор шкодував, що не може забрати з собою Знайду та Розбоя, бо вважав їх за дешеву наймичку і вірного слугу.

Незабаром він знайшов Анча. Ковальчук сказав, що сховав вибухівку під палубою біля рубки, де зберігають харчі. Команда, професор, голова сільради, оркестр і кілька жінок тепер уже далеко від берега. А дочки професора і юнги не було. Анч і Ковальчук полягали і стежили за морем. Наближалася 10:45. В морі панувала тиша. Раптом з моря долетів звук вибуху.

XXII. На "Буревіснику"

Командир "Буревісника" Семен Трофімов вийшов з каюти, сперся руками на планшир і пильно вдивлявся в море, куди вийшли "Колумб" та дві шлюпки з "Буревісника" на нічну прогулянку. Капітан побачив, як трое плавців швидко наближалися до корабля. Коли вони дісталися корабля, то Марко, поспішаючи, розповів, у чім справа. До вибуху залишалося 18 хвилин. "Буревісник" знявся з якоря і

рушив з бухти, розвиваючи найбільшу швидкість. Коли корабель підійшов до шхуни, командир подав команду усім спускатися у шлюпки. До шхуни підпливав Марко. Він теж кричав, щоб усі негайно залишили шхуну. "За дві хвилини шхуна злетить у повітря!" — кричав марко. Усі люди з "Колумба" опинилися на шлюпці. Та раптом на палубі покинутої шхуни помітили людину. Вона вискочила з кормової рубки. Ніхто не знав її. Всі завмерли. Людина на шхуні рухалася надзвичайно повільно. На останніх секундах наповзала страшна подія. "У воду!" — закричало кілька голосів. Людина кинула щось у воду. Ту ж секунду гримнув вибух. "Колумба" підкинуло вбік, поруч знявся невисокий стовп води і впав на шхуну, заливаючи її.

XXIII. Сплата готівкою

Після вибуху, що лише трохи пошкодив борт шхуни, до неї підійшла шлюпка. На палубі, під правим бортом, знайшли напівзалитого водою, приголомшеного вибухом Марка.

Юнга Марко розповів на "Буревіснику" все, що знав. На березі усі дякували Знайді. А вона запропонувала випустити Знайду, щоб знайти злочинців. Треба було шукати злочинців на східній частині острова.

Левко, Марко, Знайда, Тиміш та троє червонофлотців пішли до Ковальчукової хати, щоб випустити Розбоя. Люду батько попросив залишитися з ним удома.

Знайда наказала собаці шукати хазяїна.

Вони зійшли на берег моря.

Тільки зійшли на високий насип між морем та густими кущами, Розбій рвонувся вперед. Він спинився в тому місці, де лежали диверсанти, коли в морі стався вибух, постояв там і звернув, униз до кущів. Озброєні червонофлотці виступили вперед і пішли поруч Знайді. Враз Розбій жалібно завив. У кущі, обличчям до землі, лежав мертвий Ковальчук. Його задушили.

XXIV. Звіт

Увечері, коли електрика залляла своїм світлом місто, повз сяючі вітрини ювелірів йшов стрункий елегантний чоловік у літньому кремовому костюмі. Він роздивлявся вітрини. Чоловік зайшов у будинок. Номер 22 прийшов до начальника, який прочитав звіт агента. У звіті йшлося, що після вибуху Анч і Ковальчук почули гавкіт собаки. Треба було вибиратися. Байдарка була надто мала. Ковальчук спіткнувся, впав і виявився мертвим. Єдина помилка – цигарка з отрутою, куди вона поділася, не зрозуміло. Начальник сказав, що папери з портфеля цікаві, але головного нема. Професор ховав головне в іншому місці.

Частина 2

I. Труп у бухті

Починався ранок жаркого серпневого дня. Прокидалися острів і виселок. Біля берега у воді бовталася якась темна річ. В цей час на берег зійшов хлопчик, восьмилітній Грицько Завірюха, син доглядача маяка на Лебединому острові, брат Марка. Літом Грицько жив не вдома, а в сестри Марії в рибальському висілку Соколиному. Сьогодні він устав дуже рано, щоб наловити бичків.

Грицько побачив у воді людину, яка була утоплена. Хлопчик чимдуж побіг до висілка. Всі мешканці Соколиного висілка збіглися на берег. Утопленим виявився новий рибний інспектор, що приїхав у Соколинний виселок десять днів тому, призначений на місце Ковальчука. Учора ввечері він поплав каюком, щоб засвітити вогник на плавучому бакені при виході з бухти. Інспекторів каюк перевернувся, а він, мабуть, не вміючи плавати, утонув.

Бригада Тимоша Бойчука залишилась у висілку і в море не вийшла. Рибалки збивали з дощок домовину для інспектора, а кілька дівчаток разом з Ясею Знайдою, що жила тепер у Бойчука, пішли збирати квіти на вінок.

II. Тривожна ніч

Того самого дня геологорозвідувальна партія професора Ананьєва заклала першу свердловину, щоб дослідити глибину торіанітових розсипів. Професор тепер жив у маленькому наметі на схилі горба. Люда допомогла батькові влаштуватися, створила з його намету затишну, зручну для роботи та відпочинку кімнату й покинула острів на кілька днів, вибравшись на "Колумбі" в море ловити рибу. Стах Очерет тепер привозив рибу для геологів, перш ніж іти в порт.

Останні дні професор цілком віддався геологічним справам. Перші дослідження дали багатообіцяючі наслідки. Ананьєв досліджував монацит, з якого добувають рідкісні метали торій та церій і благородний газ гелій. Монацитовий пісок промивають на вашгердах. Вода вимиває легший пісок і залишає важчий монацит. Монацит також дає багато гелію. Крім того, монацит, як і торіаніт, має в своєму складі так званий радіоактивний мезоторій, подібний до радю. Радій має колосальне значення в медицині і тому ціниться дуже високо. Мезоторій має те саме значення.

Поштар з Зеленого Каменя приніс професорові телеграму, у якій сповіщали, що за два дні грецький пароплав "Антопулос" прийде в Лузани, і запитували, чи не вважає професор можливим, щоб "Антопулос" замість Лузан зайшов у бухту Лебединого острова. Професор знав, що на цьому пароплаві має прибути закуплене в США устаткування для торіанітових розробок на Лебединому острові.

Професор Ананьєв пішов до Тимоша Бойчука, щоб попросити зібрати всіх рибалок села для допомоги у розвантажуванні устаткування з США.

У дворі була Знайда і дружина Тимоша. Самого рибалки не було, бо поплав через бухту світити світло на бакені. Світло вже світилося, а Тимоша все не було. Усі побігли кликати його на березі. Яся Знайда хотіла сісти на каюк і попливти до бакена, та її не пустили. Рибалки шукали Тимоша на шаланді, але його ніде не було.

III. Остання здобич

Уже зійшло сонце, почався новий день, але ніхто нічого не знав про долю Тимоша Бойчука. Рибалки знову вийшли на розшуки. Один з човнів знайшов на західному узбережжі труп Тимоша Бойчука. Бригадир потонув, але за яких обставин і куди подівся його каюк – невідомо. Тимош був непоганий плавець.

Яся була сумна. Їй посміхнулась доля, коли вона, після тяжкого дитинства, потрапила в родину Тимоша Бойчука, де до неї поставились так чудово й тепло, мов до

рідної. Родину спіткало горе, і Яся відчувала його. Вона хотіла підійти до Тимошевої дружини, обняти її, хотіла припасти, як до матері, але соромилась сторонніх, що стояли навколо.

Тимоша перенесли в його хату й почали готуватися до похорону. У правій руці він тримав гудзик. Один рибалка сказав: "Остання здобич на морському дні". На гудзику був якийсь незнайомий малюнок. Рибалка сховав його в кишеню, вирішивши, що це буде в нього пам'ять Тимоша.

Незабаром у бухту ввійшли шаланди. Рибалки повернулися з багатим уловом, але радість їхня була потьмарена сумною звісткою про загибель двох людей.

IV. Розмова на шхуні

Після трьох днів у морі "Колумб" натрапив на скумбрію. Четвертого дня шхуна рушила до берега, взявши курс на Лебединий острів. Марко з Людою вчили азбуку Морзе. "Колумба" наздогнав давній друг – есмінець "Буревісник". Він теж тримав курс на острів. Рибалки заздрісно дивилися, як швидко йшов есмінець. Люда планувала не сходити на берег, бо батько на горбах, а їй потрібно було в місто.

Шкіпер обіцяв послати на есмінець мішок скумбрії, тому Марко і Люда мали вибрати найкращу рибу. "Колумб" зупинився віддалік од берега. Шкіпер поставив шхуну на якір і наказав команді лягати спати. Ніхто з них нічого не знав про події останніх двох днів у Соколиному.

Першим на вахту став Марко. Не спала також і Люда. Вона одбирала кращу скумбрію. За час свого недовгого знайомства Марко і Люда здружилися. Цьому чимало сприяли пригоди та небезпеки, яких обом їм довелося зазнати. Проте Марко в глибині душі заховав ревність до її знань і спортсменських здібностей. Вона була освіченіша за нього. На його боці була абсолютна перевага в знанні морської справи, у витривалості і, можливо, в одчайдушності. Люда хотіла побачити Ясю, бо Левко планував відвезти її в Лузани у школу. Яся не хотіла. Марко пропонує забрати її у те місто, де живе Люда, і де він буде вчитися. Люда погодилася і сказала, що під час зимових канікул вони втрьох приїдуть на Лебединий острів.

А ще Люда і Марко говорять про Анча. Людї страшно лишати батька на острові, бо може з'явитися новий диверсант.

V. Крик у тумані

Удосвіта впав легкий туман. На легенькому каюку "Альбатрос" Марко і Люда мали везти рибу до "Буревісника". До них припливла на маленькому каюку Яся. Дівчинка пересіла до Люди і Марка.

Андрій Камбала в цей час працював на шхуні. Він не належав до дуже хоробрих моряків, зате вважався роботягою, ніколи не сидів без діла. Він рідко коли сходив на берег, вважаючи для себе зручнішим залишатися на шхуні. Правда, в хвилини небезпеки, у сильні шторми чи ще якісь неприємні моменти, він завжди запевняв, що останній раз у морі, що ніколи більше нога його не ступить на палубу. Раптом Андрій почув, що з бухти, повної туману, долинув крик. Хтось кликав на порятунок. Андрій розбудив Стаха й Левка.

Левко сплигнув у каючок, що колись належав Ковальчукові, а потім перейшов до Ясі, одв'язав його, одіпхнувся веслом від шхуни й поспішив у туман. Шлюпка з "Буревісника" з червонофлотцями теж вийшла на допомогу. Левко пересів до червонофлотців. Ніде не було "Альбатроса" з Марком, Людою і Ясею. "Колумб" почав плавати біля берега і шукати дітей. Коли розійшовся туман, команда "Колумба" побачила "Альбатроса" біля "Буревісника", а один червофлотець вичерпував воду з "Альбатроса".

Ні Марка, ні Люди, ні Ясі на есмінці не було. Очевидно, з каюком щось трапилося. Можливо, будучи перевантажений, він зачерпнув води й почав потопати, а ті, що були в ньому, вистрибнули в воду. Куди вони попливли, невідомо. Усі люди на острові почали шукати Марка, Люду і Ясю. Повідомили професора. Після полудня розшуки припинилися. "Колумб" підняв прапор жалоби і рушив у Лузани. Риба не могла ждати, її треба було здавати на завод.

VI. Водозази на ґрунті

Професор Ананьєв розмовляє з капітан-лейтенантом "Буревісника" Трофімовим. Андрій Гордійович був у розпачі, він вважав, що Люда втопилася. Трофімов вважав дітей безвісти зниклими.

Водозази починали пошуки дітей, їх старшина, молодший командир Варивода, розкреслив олівцем план бухти на квадрати. Він вирішив обшукати все дно.

Водозази старанно оглядали кожен камінь на дні, зазирали в кожен щілину між камінням, але розшуки не давали ніяких наслідків. На дні знайшли два затоплені каюки. Один з цих каюків належав новому інспекторові, а другий – Тимошеві Бойчуку. Здавалося, човни навмисне хтось затопив, наповнивши водою.

VII. Знахідка на "Альбатросі"

"Буревісник" залишається біля Лебединого острова, бо капітану Трофімову доручають розслідування до прибуття представників слідчої влади. Коли капітан і Ананьєв розмовляли, до них зайшов комісар есмінця, молодий моряк Драган. Він показав одну річ, яку знайшов: чорний металевий гудзик. На гудзику було витиснено якийсь малюнок. З тильного боку у вушку стирчав маленький клаптик сукна. Гудзик, як кажуть, був вирваний з м'ясом. Гудзик знайшли на "Альбатросі", коли вичерпували воду. На гудзику був намальований герб відомої агресивної держави.

Трофімов з Драганом та професором пішли у виселок з гудзиком, щоб розпитати місцевих. Одна жінка згадала, що саме такий гудзик знайшли затиснутим у кулак Тимоша Бойчука, і назвала молодого рибалку, що забрав тоді його. Цей рибалка сказав, що віддав гудзик Ясі на пам'ять про Тимоша. Рибалка подивився на гудзик, який був такий самий, але сукна тоді не було.

Командир хмурився, він не міг збагнути цієї таємниці.

Надворі всі побачили, як з моря йшов літак з написом "Розвідувач риби". В літаку було двоє людей. У льотчика замість лівої ноги була дерев'янка.

VIII. Шукачі риби

Кілька років перед тим відбувалися тренувальні нічні польоти. Льотчик скидав

бомби. Остання розірвалась під літаком, якому, все ж таки, вдалося сісти. Екіпаж був урятований. Дістав поранення лише пілот: були перебиті ноги і важка рана на голові. Звався льотчик Петро Петрович Бариль. У своїй бригаді він вважався кращим пілотом. Там довго згадували про один надзвичайний випадок з цим льотчиком: одного разу здав мотор ведучого літака, його пілот мусив приземлитися, не відходячи від прямої лінії, бо праворуч і ліворуч ішли літаки. Але ведучий не втримався прямо і, йдучи на приземлення, звернув ліворуч. За мить дві машини мали зіткнутися. Бариль не міг теж повернути ліворуч, бо тоді уже він налетів би в темряві на свого сусіда. В одну мить він повернув назустріч ведучому і, користуючись тим, що той летів вище від нього, шурхнув під ним, пронісши колеса свого літака на висоті одного метра над землею. Він буквально прослизнув між літаком і землею.

У Баріля після аварії був протез на лівій нозі. Петро Петрович одержав звільнення з військової служби і пенсію, але не уявляв свого життя без авіації. Тому згодом літав на гідроплані "Рибтресту", який виявляв у морі великі зграї риби та дельфінів.

Разом з Барилем летів штурман-спостерігач Петимко. Маленький гідроплан був стійкий, легкий і слухняний. У морі, крім риби, Бариль побачив велику чорну пляму. Петимко цього не помітив.

Коли прибули на острів, Петимко розказав рибалкам, де знаходиться велика зграя риби. У Соколиному закипіла робота, почалась біганина, готували харчі, перевіряли снасть, лагодили паруси та просмолені плащі.

Моряки й професор підійшли до Баріля. Трофімов хотів скористатися літаком і переслати в Лузани листа начальникові місцевої групи прибережної охорони, а Ананьєв – попросити, щоб вони взяли його з собою. Він сподівався прискорити виїзд на Лебединий острів слідчого. Та місця в літаку було лише два.

Трофімов теж відмовляв професора від польоту, запевняючи, що вже завтра на Лебединому острові будуть усі, кому слід бути. Бариль сказав Трофімову, що у морі бачив підводного човна, але штурман Петимко сказав, що нічого не помітив.

IX. Напад

Повернемося до наших юних героїв, що так таємничо і раптово зникли.

Яся на "Альбатросі" розповіла про загибель Тимоша Бойчука та нового інспектора. Вражені цією звісткою, Марко і Люда негайно хотіли повернутися на шхуну й розказати сумну новину. Був сильний туман. Яся показала друзям гудзик. Яся сказала, що думає, що дядько Тиміш одірвав гудзика в того, хто його втопив. Каюк стояв на одному місці, всі сиділи вражені. Раптом біля каюка з'явився човен з двома людьми. Одяг на людях у човні нагадував військову форму. Один чоловік мав бороду і вуса. Оличчя його було ніби знайоме Маркові. Враз тривога охопила його. Хлопець повернувся до Люди та Ясі, щоб побачити з виразу їх обличчя, чи знають вони що людину. Яся сиділа скам'яніла і злякано дивилась на бородатого. Це був Анч. Марка вдарили, а Люді кинули мішок на голову. Яся кинулась у воду, але її зловили, вона встигнула крикнути. Зі шхуни гукав Андрій Камбала. Яся зрозуміла, що там її почули. Сполохані нападники облишили "Альбатрос", котрий хотіли затопити. Дітей кинули у

воду на на буксирних тросиках, мов поплавки. Диверсанти говорили чужою мовою, її розуміла лише Люда. Дівчина навіть повеселішала в своєму мішку, коли почула зрозумілі їй слова.

Марка, Люду і Ясю занесли у якесь приміщення на кораблі. Марко губився в догадках, навіщо їх викрали. Говорити не могли.

Х. Ворог під шапкою-невидимкою

Розпочалася Перша світова війна. Війна на морі відчувалася мало. Німецькі кораблі майже не ризикували зустрічатися з сильнішим англійським флотом.

Три англійські крейсери: "Абукір", "Хог", "Крессі" несли дозорну службу в Англійському каналі. Навколо було спокійно, але раптом протягом години всі три кораблі були знищені. А ворог, здається, був під шапкою-невидимкою, бо його ніде не було видно. Англійські кораблі з тисячею людей знищив німецький підводний човен "У-9". Це був винятковий успіх німецьких підводників. Надалі таких випадків не траплялося, бо надводні військові кораблі стали більш обережними і навчилися захищатися від підводних човнів. Під час цієї війни підводні човни потопили понад двісті військових кораблів.

Найбільше підводних човнів будувала Німеччина. Після війни держави Антанти захопили весь німецький флот і мали намір розподілити його між собою. За Версальською угодою Німеччина поруч з численними різними зобов'язаннями не повинна була також будувати великих військових кораблів та підводних човнів. Через двадцять років, як відомо, не залишилося жодного пункту тієї угоди. Тепер підводними човнами озброєні морські флоти всіх держав.

Наші герої потрапили на підводний човен, про це здогадався Марко. Човен ішов неглибоко. Хлопця розв'язали і вели кудись. Юнга придивлявся до всього, що бачив круг себе, шукаючи якихось написів, літер або якихось інших ознак. Проте усе було законспіровано, щоб не викрити своєї держави в разі провалу. Лише Анч випадково одягнув кітель з форменими гудзиками.

Марко стояв, прихилившись до стінки, бо відчував втому і слабкість після жорстокого биття та непорушного лежання зв'язаним. На руках він побачив червоні смуги, що залишились від мотузка. Коридором пройшов Анч. Він був без бороди, і юнга тепер одразу впізнав шпигуна. Значить, Анч чіпляв бороду, боячись, щоб його хто-небудь з острів'ян не впізнав.

Де перебували в цей час Люда і Яся, Марко не знав.

Марка завели до командира підводного човна.

XI. Допит

Кабінет був маленький, Марко побачив у кріслі за столом лисого чоловіка з синюватим кольором обличчя і рудими бровами. Хлопець догадався, що то був командир човна. Командир через Анча сказав сісти й відповідати на його запитання. Анч сказав Маркові не задавати питань, а відповідати на їхні. В нагороду Марко дістане можливість повернутися на свій острів і до своїх друзів, правда, давши зобов'язання мовчати про все, що сталося. Командир запитав, чому сьогодні ранком Марко з

дівчатами опинилися в бухті і куди пливли. Марко мовчав. Анч привів матроса, який напав на Марка. Але хлопець захистив себе. Тоді Анч вдарив Марка кастетом по голові. Юнга опритомнів, сидючи в кріслі. Його знову допитували. Марко не хотів говорити, але мусив, бо боявся за дівчат. Він розповів, що зранку віз рибу з "Колумба" на "Буревісник". Марко збрехав про професора, який, нібито, відмовився від свого задуму, бо торіаніту на острові дуже мало. Питали ще, чи командир на "Буревіснику" Трофімов. Маркові дали план Лузанського порту і сказали відмітити важливі оборонні місця. Хлопець бачив, що ряд важливіших об'єктів у плані відмічено не було. Хлопець попросив олівець і почав робити в плані поправки та різні позначки.

Допит тривав довго. Марко відповідав на всі запитання досить докладно й, очевидно, задовільно, бо більше йому не закидали, що він бреше, і не вдавалися до погроз. Анч привів Люду і її теж почали допитувати. Але вона сказала, що на "Буревіснику" зараз командир не Трофімов, вона брехала. Марко крикнув на неї "зрадниця". Юнгу відразу ж "присадили".

Люда і Марко задумали небезпечну гру. Анч вивів Люду, а командир почав лаяти Марка. Хлопець не розумів нічого. Раптом підводний човен сів на дно.

Анч повернувся із Ясею, яка прибрала вид похмурою, відлюдної, небалакучої Знайди. Анч пробував зацікавити її фотографією, яку зробив їй ще раніше, коли жив у Ковальчука. Але дівчина мовчала. Анч намірився вдарити кастетом. Ту ж мить Марко, що стежив за ним, схопився із стільця й сунув свою руку між кастетом і головою дівчинки. Кастет з силою ударив по руці, збивши її до крові. Удар по голові дівчинки було зм'якшено, але Марко від болю знову впав на стілець. Анч розлютився.

Марка було вкритого синяками, ранами, всього заюшеного власною кров'ю. Його кинули у комірчину, туди ж привели Ясю. В комірчині вона теж мовчала і не відповідала на запитання Марка.

В кабінеті допитували Люду. Марко не знав про це напевне, але догадувався і думав, як то вона здійснюватиме свій сміливий план. Після допиту кинули до Марка і Ясі Люду.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

XII. "Буревісник" іде в розвідку

Командир "Буревісника" отримує телеграму від начальника штабу флотилії. У телеграмі йдеться, що їхніх підводних човнів в районі Лебединого острова нема. Тому потрібно вийти в розвідку, залишивши біля бухти патрульну шлюпку.

Есмінець вийшов у розвідку. Наближався вечір. Бариль бачив підозрілу пляму, яку він визнав за підводний човен, кілометрів приблизно за двадцять на південь від острова. Приблизно було визначено можливі місця знаходження човна. Трофімов наказав слухачам на гідрофонах бути уважними, адже вони вловлюють на значній віддалі різні шуми і звуки в морі. Ці прилади дуже точні.

Лише раз слухачі почули звуки, схожі на роботу гвинтів підводного човна. Як

тільки про це сповістили командира, він наказав спинити машини. В машинному відділі все стихло. Корабель рухався за інерцією. І майже в ту мить слухачі перестали чути звуки, які здавалися їм характерними для підводного човна. Тільки один запевняв, що він після того секунд десять вловлював ледве чутний шум від обертів гвинта.

Ще раз пізно вночі гідрофони вловили віддалений вибух, і більше ніякі звуки не викликали жодних підозрінь. "Буревісник" повернувся.

XIII. Прощальний лист

Люда, Марко і Яся сиділи у тісному приміщенні. Марко боявся, чи не підслухують їх, тому називав Люду зрадницею і продовжував гру, розпочату в каюті командира підводного човна. Яся не знала, в чому річ, і тому здивовано позирала то на Люду, то на Марка, не наважуючись що-небудь сказати.

Марко взяв Люду за лікоть і міцно стиснув. Потім потис кілька разів усією рукою, а після цього лише великим пальцем. Вона не розуміла, в чім річ. Потискування продовжувалось. Марко розмовляв азбукою Морзе. Так ніхто їх не почує й не побачить. Марко розказував, як допитували його та Ясю, і побоювався, що їх можуть не лише підслухувати, але якимось непомітним способом підглядати. Після розмови на азбуці Морзе Марко і Люда вдали, що сваряться.

Знайда, спостерігаючи їхню сварку, все це сприймала серйозно. Вона схопилася й обняла Марка, щоб не дати йому вдарити Люду. Люда повернулася головою до стінки і закричала не своїм голосом. Ту ж мить з'явився Анч. За ним стояв той самий матрос, що вартував у коридорі Марка. Люда повернулася до них обличчям, обмазаним кров'ю. Перед тим вона так стукнулася носом об стінку, що виступила кров. Анч, вилаявши Марка, забрав дівчину з собою.

Знову зачинилися двері, і юнга з Ясею залишились самі.

Згодом матрос приніс Маркові і Знайді їжу. Матрос приніс Маркові кілька маленьких аркушків паперу та коротенький уламок олівця. На одному з цих аркушів було написано, що матрос співчуває, Марко чекає смерть, але може написати прощального листа батькам.

Марко поспішно написав лист, в якому просто попрощався зі всіма за себе і за Ясю. Потім написав адрес, скрутив листа в тоненьку трубочку і разом з олівцем поклав назад під серветку, на якій була тарілка. Записку матроса він проковтнув.

Матрос забрав тарілки та підставку з хлібом і пішов, виносячи захований під серветкою лист. Анч сказав, що години Марка і Знайди лічені.

XIV. Люда просить пробачення

Кінець дня Люда провела в малесенькій каюті з однією койкою. Туди її привів Анч. Він обурювався з Маркової поведінки, обіцяв його жорстоко покарати, заспокоював дівчину і запевняв, що він і командир корабля зроблять усе, аби вона як слід відпочила і взагалі почувала себе якнайкраще.

Люді не спалось. Вона думала про те, що буде далі. Дівчина заснула, а коли прокинулася, їй принесли поїсти. Вона поїла, щоб мати сили. Згодом знову заснула, а потім її збудив матрос і знаками наказав іти за ним. Люда ще встигла непомітно взяти

одну спущену гумову подушку і сховати під плаття.

Її привели до командира корабля. І там Анч сказав, що вона може написати батькові листа, щоб він негайно приїхав у Лузани, бо на острові буде смертельно небезпечно. Люда розуміла все, про що іноземною мовою говорили командир і Анч. Зокрема, командир сказав викинути Марка і Ясю за борт, так само, як нового інспектора і Тимоша. Люда стримувала себе, щоб не закричати. Анч на прохання Люди влаштовує їй останню зустріч з Ясею.

XV. Синій пакет

Анч завів Марка до командирської каюти. В ній командира не застали. Він вийшов у рубку. Анч сів у командирове крісло і розповідає, як топив нового інспектора і Тимоша, котрий відірвав один гудзик з кітеля Анча. Раптом човен сіпнуло. Анч піднявся з свого місця, підійшов до напіввідчинених дверей і, повернувшись до Марка спиною, когось про щось питав. Виявилося, що командир раптово зупинив підводний човен, бо стривожився повідомленням своїх слухачів на гідрофонах. Вони спостерігали шуми пароплава з сильною машиною і дуже швидким рухом. Командир вирішив лежати на дні й переждати деякий час, спостерігаючи шуми з допомогою гідрофонів. Човен заліг на глибині.

Поки Анч розмовляв з тими, хто перебував у центральному посту управління, Марко оглядався на всі боки, шукаючи якогось порятунку. Він побачив на столі конверт з паперами і сховав його собі під сорочку.

Анч повернувся до полоненого і востаннє запропонував Маркові дати правдиві відповіді на їхні запитання. Командир прийшов і показав Маркові його прощального листа. Хлопець зрозумів, що той матрос був просто провокатором.

XVI. Постріл з торпедою

Командир підводного човна сказав Анчу, що до них пливе корабель, можливо, військовий, міноносець, тобто найстрашніший ворог. Тому треба тихо сидіти на глибині. Але пароплав пройшов і пішов кудись далі. Піратський підводний човен спокійно лежав на дні, ждучи, коли зовсім зникнуть шуми.

Далеко серед моря бовтався пароплав-база для обслуговування підводного човна. Він часто міняв пофарбування і назву. За одними документами він ішов у порти Радянського Союзу, а за другими, навпаки, йшов звідтіля. І ті, і другі документи були фальшиві і заздалегідь виготовлені. Фактично завданням цього пароплава було служити передавальним пунктом між піратським підводним човном і його метрополією. Пароплав мусив також зустрічатися на морі вночі з човном і передавати йому потрібні запаси пального, води, харчів або забирати здобич, награвану внаслідок піратських диверсійно-шпигунських дій проти інших держав.

Командирові підводного човна передали повідомлення, що до Лебединого острова на пароплаві "Антопулос" з США везуть устаткування і необхідно терміново вжити найенергійніших заходів.

Через сім хвилин підводний човен "невідомої" національності ішов повним ходом, доганяючи грецький пароплав "Антопулос". Радист грек продовжував свою роботу і

залишав у повітрі невидимий, але вловлюваний радистом-піратом слід. Підводний човен готував торпеду для пароплава.

Підводний човен наздоганяв грецький пароплав, на якому не чули, як наближалась до них смертельна небезпека.

Ніким не помічений човен описав півколо, обходячи пароплав. Командир наказав очистити палубу і приготуватися до занурювання, а радистові стежити, чи посилатиме "Антопулос" після вибуху SOS. Підводний човен вистрілив. Торпеду випущено твердою рукою, що керувалася влучним оком, але наче навмисне, майже одночасно з пострілом, пароплав з якихось причин сповільнив хід. Можливо, забалакалися кочегари, і зменшився тиск пари в котлах, можливо, щось інше гранилось у машині, але саме через це сповільнення ходу торпеда пройшла перед самим носом "Антопулоса", не зачепивши його. З уст офіцерів-піратів зірвалися лайка і прокльони, їх заспокоїло те, що на пароплаві торпеди не помітили. Торпеда завернула і метнулася по спіралі. Гримнув могутній вибух, колосальний стовп води упав на пароплав, збиваючи з ніг людей, змиваючи за борт погано прикріплені вантажі, заливаючи внутрішні приміщення. Пароплав здригнувся так, що головна машина зрушилась з місця, і почав осідати в воду. Зовні і всередині погасли всі вогні, почулись крики і зойки людей.

XVII. Потоплення полонених

Марко і Яся сиділи мовчки одне проти одного. Це була ніч перед стратою. До них донісся звук віддаленого вибуху. Яся заснула, поклавши голову Маркові на коліна. Юнга подумав про життя Знайди, яка не пам'ятала ні материнської, ні батьківської ласки. Марко намагався вигадати якийсь спосіб порятунку, але придумати нічого не міг.

Потім прийшов Анч, а за ним матроси і забрали Марка і Ясю. По трапу крізь відчинений люк виходять на палубу. Анч швидко пішов і закрив над собою люк. Перед цим він сказав, якщо передумують – стукати. Хлопець і дівчинка залишилися самі. Раптом Яса постукала. Анч зрадів і вийшов, але дівчина лише хотіла розповісти, щомпідгледіла, як Анч робив цигарки і спалила їх, щоб ніхто не отруївся. Дівчинка зареготала.

Ту ж мить ілюмінатор захлопнувся. Човен шов почав поринати. Марко обняв Ясю. Човен зник під водою, увозячи з собою Люду, що спала тепер, нічого не знаючи про долю своїх супутників і не чуючи прощального вигуку. Полонені кинулися в море. Кінчалася ніч над морем, до Лебединого острова після безуспішної розвідки наближався "Буревісник". Загубившись у морі, пливла шлюпка з командою "Антопулоса", що встигла врятуватися після вибуху.

З порту Лузани виходила в море шхуна "Колумб", несучи на верху щогли чорний креп.

XVIII. Знову на розвідці

Андрій Гордійович Ананьєв з тривогою ждав повернення "Буревісника". Він не спав цілу ніч. Проте треба було працювати, і професор дав інструкції геологорозвідувальній партії продовжувати роботу на Торіанітовому горбі і одночасно договорився з

рибалками про їхню допомогу, якщо до острова прибуде пароплав з вантажем з Америки. Професор пішов до Трофімова, якому прийшло повідомлення: в разі виявлення підводного човна ближче ніж за дванадцять з половиною миль від берега, негайно його потопити. Якщо підводний човен буде у відкритому морі, то вияснити, кому належить.

Допомагати "Буревіснику" мав літак "Розвідувач риби".

До Соколиного висілка на моторному судні прибули представники слідчої влади і літак "Розвідувач риби".

Бариль настоював на тому, що підводний човен бачив.

"Буревісник" і "Розвідувач риби" пішли у розвідку, але нічого не зайшли. Нових подій на Лебединому острові за цей час не сталося. Трофімов припускав, що коли сюди й підходив чужоземний підводний човен, то він уже покинув ці місця. Єдине, чого не міг збагнути командир есмінця, це з якими завданнями міг приходити човен?

Згодом "Розвідувач риби" десь пропав. Тим часом всі дізналися про аварію "Антопулоса". Потопаючий пароплав залишився за сто двадцять кілометрів від берега.

Капітан-лейтенант Трофімов попросив вислати наступного ранку загін гідролітаків для детальної розвідки моря. Того вечора "Буревісник" не повернувся до Лебединого острова. Він залишався в морі, йому на допомогу виходили ще два есмінці. Всім пароплавам у морі передано було розпорядження шукати "Розвідувача риби" та бути обережними, бо у морі могли бути плавучі міни.

XIX. У відкритому морі

Хвиля, розгойдана підводним човном, накрила потопяючих Марка і Ясю. Марко намірювався одразу йти до дна, щоб не мучитися. Йому перешкождала Яся, міцно тримаючи за поранену руку. Яся вовтузилась, і Марко пабачив щось схоже на погано надутий м'яч, або подушку. То була гумова надувана подушка, що одночасно могла служити і рятівним приладом. Тоненькими ремінцями її можна було пристебнути до себе, і тоді вона могла скільки завгодно носити плавця по морю, навіть коли б він зомлів або помер.

Щоб було легше триматись на воді, Марко і Яся роззулися й скинули верхній одяг. Марко, правда, верхньої сорочки не скидав, боячись, щоб з-під неї не випав синій пакет. Про пакет він розказав Ясі, щоб вона, коли з ним щось станеться, знала про ті папери.

Довгочасне перебування в воді охолоджувало плавців. Марко та Яся мушили попрацювати руками й ногами, щоб зігрітися. Біля Хлопця і дівчини з'явилися дельфіни. Дельфіни не відпливали від хлопця й дівчини, бажаючи, мабуть, краще на них роздивитися.

Сонце припікало голови потопельників. Їм було тяжко. Через деякий час долинув літака звук. Але нічого не сталося, і вони далі пливли у воді.

XX. Під вогнем зенітних кулеметів

Бариль і Петимко на "Розвідувачі риби" помітили підводний човен. Він сплив на поверхню і стояв на одному місці, не подаючи ніяких ознак життя. Бариль знизився над

човном. Почувся сильний удар у крило. У літак стріляли. Льотчик рвонув свою машину вгору і геть од човна. Через кілька секунд кулі влучали лише в хвіст літака, що могло б привести до великої небезпеки, коли б вони перебили штурвальні троси. На щастя льотчиків, троси zostалися цілі. Зате, очевидно, не все гаразд було з мотором. По прямій він тягнув задовільно, але висоту набирав помалу, а вище шестисот метрів іти відмовлявся.

Гідроплан намірявся сісти на воду, але підводний човен ішов за ним. Тому Бариль і Петмко відлетіли у відкрите море.

Тепер залишалося після ремонту мотора, не підіймаючись у повітря, йти по морю, перетворивши літак на моторний човен, і тільки в крайньому випадку ризикувати поплавцем, який був пошкоджений. Та тут нова проблема – витікав бензин. На залишках пального гідроплан ще трохи поплив.

Петимко, вилізши на крило літака, став оглядати море навколо. Він озброївся біноклем і пильно вдивлявся в пустельний обрій, сподіваючись побачити якийсь пароплав, але замість пароплава на віддалі кількох сот метрів помітив дивний плавучий предмет, що нагадував ніби людину, але здавалося більшим, ніж людина. Уважніше придивившись, зрозумів, що то плавають два чи три трупи.

Бариль наказав надуті кліпербот і гнати в розвідку. Петимко врятував Ясю і Марка. Петимкові довелося влаштувати врятованих на крилах літака. Пілот завзято допомагав, наскільки це дозволяла йому дерев'янка.

Обрій залишався пустельним. Петимко, підрахувавши свої виміри, показав Барилі на карті місце їхнього перебування. Обоє прийшли до невтішного висновку, що "Розвідувач риби" був далеченько від лінії, якою курсують пароплави між Лузанами та сусідніми портами.

Марко розповів про пригоди на підводному човні, а після того сказав про свій синій конверт. Тепер разом спробували його відкрити. Виявилось, пакет був з непромокального паперу. Прочитати документи ніхто не міг, бо був зашифрований іноземною мовою.

XXI. Паруси на літаку

Вітер відносив "Розвідника риби" ближче до берегів.

Петимко запропонував зробити паруси з парашутів, які були на гідроплані. Швидко розпустили парашути і натягли їх між тросами, що йшли од крил, а крім того, пристосували щоглу, зв'язавши для цього весла від кліпербота. Марко, що звик мати діло з парусами, виявив неабияку вправність. Ясю посадили в кабінку спостерігача, а Петимко й Марко вмостилися верхи на фюзеляжі.

Згодом гідроплан підійшов до напівзатопленого пароплава. Жодних ознак життя на ньому не помічалось.

Петимко і Марко на кліперботі попливли оглянути пароплав. Поспішали, щоб встигнути повернутись назад до темряви. Штурман сказав, що пароплав не скоро затоне. Кліпербот заплив на самий пароплав і спинився біля трапа, що вів з затопленої корми на шлюпдек. Обережно, щоб не замочити ноги, Петимко ступив на східці трапа і

прип'яв гумовий човник до поруччя. За ним виліз Марко.

Визначили, що це іноземний пароплав. Марко і Петимко побачили кілька залізних бочок, у них був бензин. Бочки були тяжкі. Юнга запропонував Петимкові поїхати одному до літака, забрати командира. Утрюх вони візьмуть бочку.

Петимкові чомусь не хотілося залишати хлопця самого на цьому недосить певному пароплаві, але, зваживши на обставини, він погодився. Марко поліз назад на шлюпдек, а штурман на кліперботі одійшов від пароплава.

Юнга довго сидів на пароплаві і раптом десь зовсім близько почулося чи то ричання, чи нявкання. Дедалі воно голоснішало. І, наче у відповідь, у темряві, на затопленому пароплаві, заричав якийсь звір. Незабаром до нього приєднався другий.

XXII. Дивний пароплав

Петимко підплив до літака і розповів про бензин.

Бариль радів, бо лівий бак був цілим, можна було злетіти. Проінструктувавши Ясю, як їй поводитись під час різних несподіванок, Бариль пересів у кліпербот. Була ніч. До Баріля і Петимка долинув стогін і глухе ревіння. Ці звуки неслися від пароплава. Коли біли вже біля пароплава, якийсь великий звір десь нявчав на пароплаві. Марко сказав, що тут, мабуть, звіринець везли, і не всі звірі потонули. Оглядаючи палубу, знайшли кілька порожніх дерев'яних бочок з-під пива. Насосом від кліпербота можна було накачати бензину в бочку. Бариль вернувся шукати літак, бо була ніч, літака ніде не було видно. Штурман і Марко качали бензин. Вони догадалися, що потоплений пароплав – "Антопулос", у який стріляли з підводного човна. Залишалось незрозумілим лише, звідкіля там взялися звірі, куди й для кого віз їх пароплав.

На морі знову засвітились бортові вогники "Розвідувача риби". Яся приплила до Петимка і Марка, сказала, щоб Петимко віз бензин, а вона з Марком залишиться на пароплаві і чекатимуть, поки підійде літак.

XXIII. Хижаки

Штурман Петимко на кліперботі поплив до літака.

Хлопець і дівчинка, залишившись на пароплаві самі, насамперед пішли на капітанський місток, щоб звідти з допомогою ліхтаря дати знати Барілю, що Петимко відплив з бензином. Пілот умовився з дівчинкою, щоб у цьому випадку кілька разів закрити лівобортний ліхтар. Зійшовши на капітанський місток, юнга зараз же поліз до ліхтаря і кілька раз підряд закривав його руками. Незабаром побачили й відповідь; стільки ж раз на літаку погасав і засвічувався вогонь, це означало: "все гаразд, жду бензину".

Посидівши на планширі, вирішили оглянути штурманську рубку та каюту капітана. З допомогою сірників сподівалися знайти ліхтар, газову лампу або свічку. Юнга запевняв дівчинку, що в капітана обов'язково мусить знайтися електричний ліхтарик, якщо він не взяв його під час втечі відціля. І вони почали шукати. Треба сказати, вони тепер зовсім не боялися, що пароплав швидко потоне. За кілька годин перебування там Марко не помітив найменших ознак дальшого занурювання судна. Юнга навіть сказав Ясі, що цей пароплав, можливо, удасться прибуксирувати в бухту Лебединого острова і

там вивантажити потрібні професорові Ананьєву машини.

В штурманській рубці нічого не знайшли.

Марко і Яся зайшли в каюту капітана. Звідси йшов донизу трап, що з'єднував каюту з внутрішніми приміщеннями на пароплаві. Марко і Яся раптом помітили блискучі очі і ледве освітлену їхнім факелом, який зробили нашвидкуруч, велику, страшну морду ніколи не баченого звіра. Люту морду обрамляло кошлате волосся. Звір був не один. Хлопець і дівчинка відскочили назад, швидко зачинивши за собою двері.

Схопивши Ясю за руку, Марко вихром помчав до радіорубки, де сховалися. До пароплава наближався кліпербот.

Марко і Яся вирішили сидіти тихо і не світити даремно ліхтарем. Юнга побачив апаратуру, якою міг подати сигнал. Він включив аварійний акумулятор у прийомний апарат і подав сигнал, що пароплав "Антопулос" потопав, пілот Бариль, штурман Петимко, Яся Знайда і Марко Завірюха просять їх шукати. Не міг сповістити про їхнє місцезнаходження, бо не знав координат.

Скінчивши передачу, Марко переключився на приймання. Він чув стрекотіння якихось іскрових радіостанцій, але розібрати нічого не міг.

Яся одтулила ілюмінатор. У морі було темно. Раптом якийсь відблиск яскраво майнув перед ілюмінатором, наче прожектор освітлював пароплав з лівого борту, якого їм не було видно. Невже за цей час до них підійшов інший пароплав? Неподалеку від пароплава стояло якесь судно, наставляючи прожектор на "Антопулос". Марко розгледів, що в того пароплава дуже низький борт. Прожектор освітлює шлях шлюпці, яка вже посередині між обома суднами. Марко приготувався гукнути попередження про хижаків, але сховався назад. Він впізнав піратський підводний човен. До пароплава наблизились ще гірші хижаки.

XXIV. На підводному кораблі

Піратський підводний човен майже весь день лежав на дні. Анч, жартуючи, пропонував пройти по дну і пошукати грецький пароплав або недавніх гостей, що цієї ночі залишили підводний човен.

Удень спливли на поверхню. Човен значний час перебував під водою, і старший офіцер, перевіряючи якість повітря, визначив, що в нього лишилось лише кілька балонів кисню. Але їх берегли про всяк випадок, поки не дістануть новий запас на надводній базі. Підводний човен, оглянувши в перископ поверхню моря, вплив на п'ятнадцять хвилин, щоб провентилувати приміщення та набрати чистого повітря. Уже будучи на поверхні, побачили літак "Розвідувач риби". Літак підбили. Пірати бачили, як "Розвідувач риби" почав знижатися, і негайно погнались за ним, але літак зник з очей. Пірати продовжували його шукати.

Люда прокинулась рано і взялася писати листа до батька, як їй пропонували пірати. Люда згадала, як минулого літа, коли жила в таборі, до неї приїздив батько. Того дня стояла погана погода, тому розв'язували шаради, кросворди та різні задачі і загадки. Батько теж грав з ними. Отже, треба нагадати йому про цей день, щоб він зрозумів, що її лист теж читається, як загадка, як кросворд, як ребус, до розв'язання

якого треба знайти ключ. Тому дівчина написала лист таким чином, щоб батько здогадався.

Анч пообіцяв передати листа. Він усамітнися і розшифрував лист, прочитавши підряд останні слова кожної фрази листа: "Захоплені човном підводним. Мене тримають окремо. Вимагають відомостей: торіаніт, кораблі, охорону. Рибалок вбили. Свій обов'язок пам'ятаю".

Капітан лютував. Але Анч сказав, що його помічник підробить листа почерком Люди, а зранку віднесе професорові. Дочка ще пригодиться, коли випитуватимуть у професора його формули.

До вечора підводний корабель лежав на дні, а коли стемніло, вплив і рушив до бухти Лебединого острова, щоб там висадити помічника Анча. Новий фальшивий лист од Люди, адресований професору Ананьєву, лежав у кишені шпигуна.

На шляху назад підводний човен побачив напівзатоплений пароплав. Шлюпка з п'ятьма чоловіками негайно одійшла до пароплава, щоб обстежити його, а потім знищити. В ній поїхав також помічник Анча, що так вдало зіграв перед Марком роль співчуваючого матроса.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

XXV. Невідомий кореспондент

Есмінець "Буревісник" ходив повною швидкістю, давав гудки, пускав ракети і після того зупинявся й затихав. Вахтові прислухалися до звуків у морі, вдивлялися в темряву, чи не блисне вогник, що кличе на допомогу. Комісар і капітан Трофімов дізналися, що в морі дійсно є піратський підводний човен, який не відійде на значну віддаль, бо йому не вирватися з загородження, яке до ранку створять есмінці та гідролітаки.

Також вони знали, що "Антопулос", грецький пароплав, що ішов з Нью-Орлеана у Лузани, був обстріляний. Команда з двадцяти восьми чоловік врятувалася. Також на пароплаві були два леви, два ягуари і бенгальський тигр.

"Буревісник" продовжував іти перемінними курсами, перетинаючи район, де сподівалися надібати "Розвідувача риби". Тим часом один радист вловив повідомлення Марка.

Це повідомили Трофімову. Було викликано на бойові місця частину артилеристів, кулеметників і торпедистів. Командир "Буревісника" вважав, що ця радіограма – провокація. Вдалося визначити місце знаходження пароплава.

Щоб не викрити себе, "Буревісник" не подавав ніяких сигналів, щоб ворог його не засік. Почувся постріл, ніби з гармати. На есмінці всі були наготові. При світлі зір блищали покладені на палубу рейки для торпед, у трюмах лежали готові для механічної подачі нагору снаряди, в машині стрілки манометрів свідчили, що котли ущерть повні пари. Весь корабель, напружений, як людина, готова до бойового стрибка, розрізав темряву та море, і лише зорі освітлювали йому шлях.

Та на морі побачили раптом судно, що горіло. А гідрофони почули підводний човен.

XXVI. Пожежа

П'ять піратів підпливли шлюпкою до пароплава. Троє піднялися на борт. Марко і Яся сліdkували за піратами, які шукали цікавих для них паперів. Один щось знайшов. Яся тим часом дивилась в ілюмінатор, за борт, чи не видно в морі "Розвідувача риби", але нічого не помітила.

Пірати скінчили огляд штурманської рубки і тепер про щось радились. Марко знав, що пірати зазирнуть у радіорубку й викриють їх. Тому хлопець і Яся сховалися під тент, яким накривають човни від дощу. Один з піратів ляснув долонею по тенту на шлюпці, буквально за кілька сантиметрів од Ясиної голови. Але жоден не поцікавився зазирнути під тент.

Пірати зайшли у каюту капітана, і звірі напали на них. Лунали постріли. Один пірат впав за борт. Кулеметники з підводного човна, щоб врятувати товариша, дали кілька пострілів по звіру. У цей час з дверей капітанської каюти показалась голова тигра. Він блискавично схопив пірата за ногу і втяг його назад у каюту. Майже одночасно Марко побачив, як один з тих, що вискочили з кают-компанії, кинувся в море. Другий дістав від ягуара могутній удар кігтями. Від цього удару пірат звалився за борт.

З підводного човна гриміли постріли, в воді, потопаючи, кричав поранений. Шлюпка підбрала обох піратів. В цей момент ягуар стрибнув на шлюпку. Він не долетів, але так сколихнув поверхню води, що шлюпка захиталася, ягуар поплив за шлюпкою.

Юнга, скориставшись тим, що увага всіх зосередилась на звірові, вислизнув на палубу і вскочив у радіорубку. Тут він припав до зручного для спостережень отвору.

На палубі підводного човна чекали на шлюпку. З підводного човна вистрелили в ягуара. Звір заревів востаннє і зник під водою. Розітнулося страшне ревіння лева з-під капітанського містка.

Марко прожогом кинувся в човен, заліз під тент і розповів Ясі про свої спостереження. Вирішили сидіти якнайтихіше, сподіваючись, що пірати незабаром облишать пароплав. Вогнів "Розвідувача риби" не бачили.

Аж ось біля пароплава зашуміла вода: підводний човен обходив "Антопулос". Марко і Яся зовсім не могли вилізти з шлюпки, бо їх одразу помітили б. Потім гучний гуркіт вибуху вдарив по вухах. Юнга й дівчинка відчували сильний струс, деś близько щось тріщало, злітало в повітря, падало в воду. То підводний човен, шкодуючи торпеду, випустив по надбудові капітанського містка снаряд з легкої гармати. Почулося ревіння звіра. Можливо, вибух його злякав, можливо, поранив. Загорілося те, що залишалося від капітанського містка. Марко і Яся непорушно лежали на дні шлюпки. Марко ждав, коли підводний човен одійде, тоді вони кинуться в воду і, може, врятуються на якихось уламках, що після вибуху мусили плавати навколо. Але човен стояв на місці. Новий гуркіт пострілу зіллявся з гуркотом нового вибуху. Тепер Марко і Яся бачили відблиск вогню, а вибух стався, здавалося, у них під головою. Снаряд влучив у камбуз, справді за кілька кроків від них, і підпалив кают-компанію. Запахло димом. Втретє гримнула гармата. Почалася пожежа. Пірати більше не хотіли витратити снарядів. Пароплав

поринав у воду. Горів розіллятий з бочок бензин. Після обстрілу пароплав почав швидше поринати в воду носом.

Ні Марко, ні Яся вже не наважувались вискочити зі шлюпки. Марко стискав Ясі руку і пересохлими губами шепотів слова надії.

Підводний човен стежив за агонією пароплава. Пірати вирішили кинути ще один снаряд. У цей час до піратів, що стояли на палубі свого корабля, долетіло металічне бриніння з повітря, зверху. Наближався літак. Враз підводний човен зник з поверхні моря.

XXVII. Бій з підводним кораблем

Есмінець почув ворога. "Буревісник" йшов зигзагами, про всяк випадок остерігаючись торпеди. Підводний ворог не міг далеко втекти.

Есмінець наблизився до місця пожежі. Трофімов почув гуркіт мотора в повітрі. В темряві над морем проносився літак.

Гідрофони втратили шум підводного човна, бо він зупинився.

Літаком виявився "Розвідувач риби".

Пожежа зменшувалась. Навколо вогню розпливалися й горіли на воді уламки та різні речі, змиті з палуби. Настали знову темрява, ще густіша, ніж перед тим, обгорнула море. Десь відтіля, де потонув пароплав, гідрофони міноносця вловили звук гвинтів підводного човна. Трофімов догадався, що підводний човен ховався між есмінцем і потоплюваним пароплавом. Тепер пароплав, ідучи на дно, утворює вир і тягне за собою човен. Щоб вирватися з того виру, пірат пустив у хід електромотори.

Трофімов побачив, що на них наближається торпеда. Есмінець рвонувся вперед, утікаючи від торпеди. Спінена стежка пройшла на віддалі десяти метрів від корми. Швидкістю і вдалим маневром корабель врятовано. Торпеда пішла в море.

Тепер з правого борту летіла ще одна торпеда. Вона кружляла навколо есмінця з шаленою швидкістю, все зменшуючи коло. То була торпеда спіральної дії. Трофімов дав команду підводним снарядам стріляти по торпеді. Один снаряд влучив у торпеду.

Підводний човен, почувши вибух, певний був, що торпеда влучила в ціль. Міноносець наближався до підводного човна, пірат почав швидко занурюватись. Капітан-лейтенант наказав пустити глибинні бомби за борт.

З корабля викидають у море снаряди, спеціально призначені проти підводних човнів. Скоро доноситься гул, розриваються бомби.

Потім знов скинули глибинні бомби. Трофімов відчував певність у своєму успіхові. Не міг підводний пірат врятуватися від цієї зливи бомб.

Знову над ними з'явився літак. "Розвідувач риби" сів на воду.

Льотчикам викинули трос, вони закріпили ним свою машину, а потім по довгому трапу з плавучим містком піднялись на палубу есмінця. Постукуючи дерев'яною, Бариль зійшов на командирський місток і відрепортував про пригоди, що сталися. Трофімов запитав, де ж юнга і дівчинка. Бариль вважав, що якщо не загинули, то потрапили у полон піратів знову.

Настав ранок. Баріля розбудили, бо командир корабля, побоюючись, щоб хвилі

не розбили літак, наказав підняти його на палубу.

Ранком есмінець пройшов по морю. Ніде жодних слідів ні пароплава, ні підводного човна не знайшли. Обидва лежали на глибині сто двадцять метрів, як це показав ехолот у штурманській рубці "Буревісника".

Есмінець повернувся до Лебединого острова. На командирському містку стояв капітан-лейтенант Трофімов і задумливо дивився в далечінь. Коли б хтось зазирнув йому в вічі, то прочитав би в них вираз глибокого смутку і жалю.

Частина 3

I. Сестра-жалібниця

Люда втратила уявлення про час на підводному човні. До неї довго не приходила, вона сиділа сама. Коли почулась стрільба і шум, Люду забрав Анч і наказав перев'язати та доглядати свого помічника, який мав страшні рвані рани (його поранили звірі на "Антопулосі"). Пораненим виявився матрос, через якого Марко передавав листа.

Люда відчула, як човен ховається під воду, а перед тим він стріляв з гармат. Командир то лаявся, то радів. На горі відбувалася битва. Човен кидало в боки, зникла електрика. Люда впала на підлогу.

З підслуханих розмов Люда довідалась, що коридори між центральним постом та іншими приміщеннями затоплено, що попсовані вертикальні стерна, не відкриваються клапани балонів із стиснутим повітрям, яке звичайно витискає воду з цистерн, і через те човен може лише повзти по ґрунту. Човен лежав на сто тридцять метрів під водою. Запас енергії в акумуляторах залишився мінімальний.

Човен поволі повз по ґрунту. Поранений лежав мовчки, зрідка просив пити. До Люди долинали слова командира човна. В торпедному відділі не працював регенератор, призначений для очищення повітря. Щоб люди не викинулись на торпедах, командир звелів відключити їх від електрики. У цьому відділі люди були приречені на смерть.

Човен спинився, бо сіли акумулятори. Старший офіцер запропонував два виходи: перший – викинути аварійний буйок на поверхню моря, з надією, що його помітять радянські пароплави і пришлють їм водолазну партію; другий – затопити бойову рубку і крізь неї одному або двом чоловікам викинутись на поверхню у водолазних масках з маленьким балоном повітря. В своєму розпорядженні пірати мали дві таких маски. Ті, що викинуться, повинні вжити заходів до врятування екіпажу підводного човна.

Старший офіцер і Анч мали викинутися. Командир був злий, бо зникли важливі документи. В центральному посту тріснув револьверний постріл, і хтось важко впав на палубу. Падаючи, зсунувся по східцях у каюту, де були Люда й поранений. Перед ними лежав труп старшого офіцера. За напіввідчиненими дверима почувся новий постріл, і там знову хтось упав. Капітан говорив до Анча, що разом вони доберуться до своєї надводної бази на кліперботі.

Анч прийшов попрощатися з помічником, сказав Люді, що Марка і Ясю з'їли краби. Анч і командир готувалися викидатися з човна.

Помічник Анча сказав Люді, що їхні інтереси тепер спільні. Світло зовсім погасло.

II. Анчоус

На шхуні "Колумб" Андрій намагався одвернути своїх товаришів – шкіпера та моториста – від сумних думок. Він розповідав про рибу, рибалок, які смажили чоуси. Стах любив виправляти його і казати "анчоуси", але тепер мовчав. Тут Левко поправив Андрія і додав, що Марко вмів гарно смажити анчоуси.

Раптом шкіпер побачив ліворуч від шхуни велику шлюпку. В ній стояли дві постаті, і одна з них розмахувала ніби прапором. На лавах у шлюпці стояли хлопець і дівчинка. Андрій, нарешті, пізнав їх. То були Марко Завірюха і Яся Знайда. Діти зійшли на шхуну. І Марко, і Яся виглядали дуже стомленими, одежа на них була пошматована. У Марка на голові й на руці позапикалась кров на ранах. Проте обоє дивилися бадьоро й радісно.

Марко розповідав про минулі пригоди. Коротко переказавши про все по порядку, закінчив на тому, як вони врятувалися з охопленого вогнем потопуючого пароплава. Коли "Антопулос" поринув під воду, то їх шлюпку тільки легко гойднуло. Після того вони опинилися в темряві. У шлюпці знайшли воду, але там не було нічого їстівного.

III. Ще одна зустріч

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Після останніх безсонних ночей Марко і Яся швидко заснули. Її на руках віднесли в рубку. Перед тим Марко витягнув пакет з документами.

Хоча "Колумб" мав іти в Лузани, але тепер шкіпер вирішив змінити курс і зайти на Лебединий острів, щоб одвезти туди Марка і Ясю та сповістити про підводний човен і Люду.

Ввечері вже були близько Лебединого острова, та раптом Стах Очерет помітив човен з двома людьми. Шхуна розвернулася. Шкіпер дивувався, хто б то міг бути, так далеко від берега на маленькому гребному човнику. Двоє людей у кліперботі, помітивши, що шхуна йде до них, завеслували назустріч. Один був з довгою чорною бородою, другий – голений, лише з смужкою рудої щетини під носом. На голові в першого був чорний кашкет, що нагадував матроську форменку, а в другого – темно-коричневий м'який шкіряний шолом. Перший нагадував моряка, а другий – льотчика. Анч заговорив, Левкові здався знайомим цей голос. Стах сказав, що сьогодні вже підібрали двох – хлопця і дівчинку, зараз вони сплять. Команда "Колумба" думала, що ці двоє з гідроплана.

Раптом обидва незнайомці сунули руки в кишені й вихопили револьвери. Пролунали два постріли. Шкіпер захитався і впав горілиць, а стерновий, зігнувши коліна, повалився обличчям на палубу і, падаючи, збив у море відро, що лежало край правого борту. Левко виплигнув з свого місця і кинувся на вбивць. Його зупинили. Було безглуздо битися одному беззбройному проти двох з револьверами. В цю хвилину в дверях рубки з'явився Марко, а за ним Яся. Нападники перемовились кількома словами, зайняли зручнішу для себе позицію в центрі шхуни, а захопленим наказали стати рядком край борту. Руки запропонували покласти долонями за голову.

Пірати особливо ненависно та здивовано розглядали Марка і Ясю. "Колумб" мав

доставити шпигунів у відкрите море.

Анч зайшов у рубку і почав там нишпорити та оглядати, мабуть, шукаючи зброї. Незабаром почувся його радісний вигук. Він вийшов на палубу, тримаючи в руці синій пакет, якого командир підводного човна не міг знайти у себе в каюті.

Левко сказав, що працюватиме з мотористом, тільки, якщо дозволять оглянути поранених товаришів. Тут Яся, рвучко хитнувшись назад, полетіла в воду, падаючи головою. Майже одночасно розітнулися два постріли. Дівчинка зникла під водою. Рудий пірат вичікував, коли вона вирине, щоб тоді пристрілити. Дівчинка встигла сховатися під воду, далі її не видно було.

Ясина голова на поверхню більше не з'являлась. Єдиний висновок, який можна було припустити і який загарбники зробили: дівчинку вбито або важко поранено, і вона потонула.

Більше вона їх не цікавила. Тепер Анч наказав мотористові стати до машини, а Маркові до стерна, але спочатку Левко кинувся до шкіпера і схилився над ним. Стах лежав у калюжі крові. Було пробито праву сторону грудей, тому Стах міг вижити. Марко оглянув Андрія. Стерновий теж лежав непорушно, мов колода. Марко довго оглядав його, поки, нарешті, знайшов тоненький струмок уже засихаючої крові за вухом. Очевидно, куля попала в голову й одразу вбила Андрія на смерть. Але, коли Марко положив руку на спину трупа, то відчув, ніби серце ще б'ється. Юнга сказав, що Андрій мертвий.

Моторист пустив мотор, а Марко, ставши до стерна, повернув шхуну на південь. Заходило сонце. Вдалині показався димок корабля. Ніхто на шхуні не знав, що то "Буревісник" повертається в Соколину бухту.

"Колумб" залишив місце, де так несподівано загинула Яся. І тільки наче пам'ять тієї події, в морі лишилось плавати відро догори дном, що скотилося за борт, коли падав Андрій Камбала.

IV. На південь

Анч і командир піратського човна врятувалися надзвичайно швидко. Їх за якусь хвилину викинуло на поверхню моря. Через зміну тиску вони відчули сильний дзвін у вухах, шум у голові, важко було дихати, але "підводний парашут" прожогом виносив їх угору, і з кожною секундою послаблювався зовнішній тиск. Парашутні маски значною мірою послабили його і тим захистили барабанні перетинки, бо інакше вони б полопались. Дуже короткочасне перебування під великим тиском врятувало їх від кесонної хвороби, коли кров скипається, гусне. Коли водолаз деякий час пробув на глибині понад сорок метрів і його зразу підняли на поверхню, в нього кров піде ротом, носом, вухами, полопаються барабанні перетинки, і все це закінчиться смертю. Піднімати треба повільно протягом кількох годин, або вмістивши в спеціальну декомпресажну камеру, в якій штучно збільшують тиск, накачуючи туди повітря.

Анч у перший момент був знепритомнів. Рудий командир допоміг йому опритомніти. Коли, надувши кліпербот, вмостилися в ньому, то Анч перший розгледів на віддалі "Колумба". Анч і капітан не планували показуватися, але шхуна рушила до

них. Так вони і опинилися на "Колумбі".

Шхуна йшла на південь повним ходом. Анч попередив, що при поганій роботі моторист самостійно з свого місця не зійде і взагалі ніколи вже не ходитиме. Командир-пірат не відходив від юнги. Наглядати за роботою двох чоловік загарбникам було зручно, але вони також розуміли, що довіряти полоненим не можна. Мотористові зв'язали ноги. Марка поки що не в'язали. Рибу викинули, щоб швидше пливти. Згодом Маркові спутали ноги, як коневі. Сонце зайшло, і загарбники відчували полегшення, бо в темряві відчували себе в повній безпеці. Анч не заходив до маленької рубки, мабуть, не бажаючи перебувати в товаристві мертвого та тяжко пораненого. Хоч Марко знав, що Андрій майже неушкоджений. Шість-сім годин залишалося до того місця, де передбачали зустрітися з пароплавом-базою.

Марко діждався, коли Анч наблизився до нього і спитав, де Люда. Той не відповів.

Темрява обгортала море. Пірат-командир майже кожні десять хвилин зазірав до Левка, щоб перевірити, як працює мотор, і чи не кожні п'ять хвилин звіряв, чи правильно Марко держить стерно.

Левко просив Анча дозволити піти до Стаха і Андрія. Анч хотів відкрити двері до рубки, але вони були зачинені. Андрій там зачинився. Рубка була зроблена з товстих дубових десятисантиметрових дощок у два шари. Але пірати, врешті, могли розстріляти Андрія, коли не через стіну, то через двері або крізь ілюмінатор. Пірат-командир підійшов до дверей, щоб і собі впевнитись, що вони замкнені зсередини, пошарпав, а потім узяв тоненький металевий трос і почав міцно зав'язувати двері зовні.

Юнга не розумів, чому пірати не стріляють. А пірати не стріляли тому, що після завзятого обстрілу Ясі Знайди у їх револьверах залишалося лише по одному заряду. Вони берегли патрони.

V. Відро на хвилях

Захоплена піратами шхуна швидко пішла на південь. На тому місці, де сталась ця подія, залишилося тільки відро. Поки "Колумб" стояв на місці, воно теж не рухалось, а як тільки відплив, відро теж попливло, але в протилежний бік. Це була Яся.

Тепер, коли дівчинка опинилась сама серед моря, не маючи під рукою нічого, крім незручного й ненадійного відра, вона розгубилася. Вона не знала, де саме берег. Зрештою попливла, тримаючи напрям так, щоб сонце на заході було по лівий бік. Коли б вона знала, що в цьому напрямі доведеться пливти сто двадцять кілометрів до берега! Сонце торкнулось обрію, коли Яся перевернулась на спину, щоб відпочити. Втома від попередніх пригод ще давала себе почувати, і дівчинка знала, що сили в неї тепер менше, ніж три дні тому, через те мусила її берегти. Аж коли на небі висипали зірки і серед них вона впізнала маленьку Полярну зірку, тоді попливла з певністю, що тепер має точний орієнтир і не зіб'ється з прямої лінії.

VI. Шквал

Шквал захопив "Колумб" зненацька. Єдиний, хто міг заздалегідь передбачити зміну погоди, Стах Очерет, – лежав важкопоранений у замкненій рубці. І нікому, крім, можливо, Андрія Камбали, не було відомо, чи шкіпер ще живий. Але раніше, ніж

"Колумб" потрапив у шквал, сталася подія, яка затримала рух шхуни. Левко, користуючись темрявою, зумів непомітно для загарбників щось пошкодити в моторі, і він став стукотіти та давати перебої. Левко збрехав, що мотор треба прочистити. Моторист дістав наказ негайно чистити мотор. Анч лаявся, що пірат одразу сам не сів за мотор, і тепер примусив свого командира стояти над мотористом і стежити за роботою та одночасно нагадувати йому, що револьвер близько від його голови. На деякий час замість пірата-командира над Левком став Анч, а пірат заходився підіймати на шхуні паруси, бо хотів скористатися легесеньким, майже попутним вітром, щоб збільшити хід.

Анч підійшов до рубки і, припавши вухом до дверей, став прислухатися. Хвилин зо дві він нічого не чув. Шпигуна хвилювала поведінка важкопораненого, що зумів міцно замкнутися. Нарешті, шпигун почув у рубці шарудіння: хтось там рухався і, мабуть, шепотів, але через грубі двері розібрати не можна було. Потім долетів стогін. Анча це стривожило. А що, коли другий рибалка не вбитий, а теж поранений? Це ускладнювало справу, проте більше з рубки не донеслося жодного звуку.

Шквал налетів з південно-західним вітром таким поривом, що загрожував перевернути "Колумб". Пірат кинувся спускати парус, але зробив це не досить вправно, і Марко, що мало не полетів за борт, послав йому кілька лайок і порад. Шхуна пішла перемінним курсом, все ж пливучи в попередньому напрямі, який пірати вказали стерновому. Левко надзвичайно старався і, здавалося, мав намір завоювати цілковите довір'я піратів. Звичайно, ні рудий, ні Анч не йняли віри йому ні на гріш, але впевнилися, що на моториста впливав страх, і тому поводитися з ним ще суворіше. Іноді Левко скося позирав на того, хто стояв ближче, міркуючи, як би несподіваним ударом звалити і вирвати револьвер. Левко тим часом "відремонтував" мотор так, що шхуна мала зменшити хід майже наполовину. Шхуну гойдало все дужче. Хвиля більшала й заливала палубу. Нарешті, сипнула злива. Ударив грім. Чорна пітьма обгорнула розбурхане море и легеньку шхуну, що гойдалась на хвилях, наче іграшка.

Скориставшись тим, що рудий пірат тепер майже не поглядав на компас і не звіряв курсу, Марко поволі повернув шхуну й повів її не менш як на 90 градусів уліво, тобто впоперек вказаного йому курсу. З кожним поривом вітру "Колумб" все віддалявся й віддалявся від мети загарбників.

Вибух грому стався над самим вухом, верх щогли обломився і, охоплений полум'ям, впав у море, не зробивши ніякої шкоди шхуні.

До Левка знов підійшов Анч, і тепер моторист мусив пускати мотор. Додержуючись вказівок компаса, шхуна пішла попереднім курсом, але визначити, куди саме вона прямує, можна було тільки тоді, коли на небі з'являться зірки. Між північчю і ранком небо знов зазоріло, тоді пірат-командир узявся старанно обчислювати місцезнаходження "Колумба". Він довго з цим морочився, бо наслідки обчислень йому все здавались помилковими. Виходило, що, незважаючи на всі зусилля йти повною швидкістю на південь, шквал одніс їх назад, майже до Лебединого острова. В темряві то спалахував, то згасав вогник маяка на Лебединому острові. Свій рідний маяк впізнали

обидва полонені. Марко від хвилювання ледве тримав стерно. Там, на маяку, в цей час перебували найближчі йому люди.

VII. Самітний плавець

Маяк наче закликав своїм білим вогнем. Так принаймні здавалося одному самітному плавцеві в морі, що жадібно стежив за тими вогнями. Часом плавець потрапляв у провалля між хвилями, або вода заливала йому очі, і він кілька хвилин не бачив маяка. Після грози в повітрі стало холодніше, похолоднішала й вода. Плавець відчував, як застигало його тіло, а разом з тим меншали і сили. Руки від втоми боліли, пальці на ногах позводило, все частіше удар хвилі припадав в обличчя і, неспроможний підіймати голову, плавець напивався гірко-солоної води. Цей плавець – Яся.

В цей час на маяку вже три дні не спали. Дмитро Завірюха думав про зниклого сина. В кімнаті маленького будиночка так само закам'яніло сиділа Маркова мати й непорушно дивилась на двері. На ліжку спав Грицько. Тепер його забрали додому від сестри з Соколиного висілка.

Діда Махтея в кімнаті не було. Старий пішов над берегом, слухаючи, як у непроглядній темряві гуде прибій, і старечі губи шепотіли прокляття невідомим убивцям. Дід Махтей не вмів плакати. І тепер протягом трьох днів жодна сльозинка не блиснула на його очах, але серце йому розривалося від туги. Жорстоке моряцьке життя навчило Махтея стримувати сльози, але замість того вибухати страшними прокляттями.

Старий все ходив і ходив. І раптом поблизу почувся наче стогін. Щось темне виповзало з прибійної хвилі на берег. Це була людина. В темряві дід міг сказати про врятованого, що то підліток. Махтей підняв його й поніс до хатини. Ноша була дуже легка. Пронісши сотню кроків, старий не відчував втоми і, здавалося, міг би нести так до самого Соколиного.

Коли старий увійшов до хати, дочка скочила з свого місця й кинулась до нього, наче сподіваючись побачити на його руках свого сина. Але то не був її син. Це була дівчинка.

Невідома розплющила очі, подивилась навкруги нічого не розуміючим зором і знов закрила їх. Її роздягли й поклали на ліжку. Грицько впізнав, що це Яся Знайда, що зникла разом з Марком та Людою.

Значить, ця дівчинка, що лежала непритомна перед ними, могла б відкрити таємницю, куди зникли Марко й Люда. Яся прошепотіла, що пірати захопили "Колумба", вбили Стаха і Андрія, залишилися Левко й Марко.

VIII. "Кайман"

Один пароплав замість весь час іти одним курсом, прямуючи у певний порт, тричі на день змінював свій курс, а вночі, коли не стояв на місці, то міняв напрям щогодини. Один раз на добу, в певний час, завжди опинявся на однім і тім самім місці. Це був "Кайман". Він мав підроблені документи. Згідно з одними ішов з півдня на північ, згідно з другими – із сходу на захід, а треті й четверті вказували на цілком протилежні напрямки.

Старший помічник весь час сидів у радіорубці. Капітан поводився з ним винятково ввічливо, іноді навіть запобігливо, а той не завжди відповідав капітанові тим самим. Коли б хтось із команди "Колумба", за винятком Стаха Очерета, опинився на хвилинку на цьому знайомому їм по колишньому одвідуванню Лузанів пароплаві, то в старшому помічникові він одразу пізнав би моряка з перев'язаним оком, якого зустрічав у кавказькому ресторані, хоч той був тепер і без пов'язки.

Це був морський агент тієї самої служби, що й Анч, а пароплав "Кайман" – плавучою базою піратського підводного човна.

Секретна служба дала завдання викрасти професора Ананьєва і повертатися додому. Від підводного човна не було ніяких звісток. Тим часом радіостанція "Каймана" перехопила звістку про врятування команди "Антопулоса". Трохи пізніше радист підслухав розмову інших станцій про загибель грецького пароплава. Виходило, ніби моряки потопленого пароплава майже впевнені, що причиною вибуху була торпеда, випущена невідомо ким.

Де перебуває підводний човен, чому він не відповідає на подавані йому гасла? Цим непокоївся помічник капітана "Каймана".

"Кайман" усе чекав на підводний човен, якого не було. Пароплав продовжував крутитись навколо умовленого місця. Незабаром з борту "Каймана" в повітрі на обрії помітили крапку. Над морем з'явився літак.

ІХ. Гонитва

До "Буревісника" перед ранком приплив човен, на якому був дід Махтей. Його відразу повели до капітана. Дід розповів, що пірати захопили шхуну, вбили команду, крім Марка і Левка. Командир Трофімов наказав негайно привезти Ясю на корабель. На прохання діда мали привезти і маму Марка.

Яся та Валентина Махтеївна прибули на есмінець. В передсвітанковій млі "Буревісник" залишив Соколину бухту і взяв курс на південь. З його палуби спустили "Розвідувача риби". Бариль подався над морем шукати маленьку шхуну з однією щоглою.

Есмінець зменшив швидкість ходу.

Після розмови з Ясею капітан-лейтенант впевнився, що двоє піратів врятувалися після загибелі підводного човна. Трофімов шкодував, що його повідомлення про загибель човна спричинилось до відміни наказу про вихід у море інших есмінців та виліт гідролітаків. Якби вони були зараз у цьому районі, то швидко розшукали б "Колумба". Тепер доводилось обмежитися допомогою "Розвідувача риби".

Все ж командир дав розпорядження радистові запитати в ефірі, чи не бачив хто шхуни "Колумб". Ніхто йому не відповів.

Стоячи на командному містку і дивлячись у бінокль, Трофімов думав про можливі наслідки, коли б вдалося спіймати хоч одного з тих піратів. До Трофімова прийшов комісар Абдулаєв і старший механік, який просив капітана дозволити збільшити швидкість ходу на три милі. Механік мав якийсь свій метод, але Трофімов був проти.

Минуло понад годину з того часу, як вилетіли Бариль і Петимко. За умовою

льотчики мусили за цей час повернутися, навіть нічого не знайшовши. А "Розвідувач риби" затримався, бо Бариль повів машину на схід і почав креслити на радіусі коло, маючи центром чорну крапку - "Буревісник". На більшій висоті Бариль побачив більший корабель, ніж шхуна. То йшов пароплав. На кормі пароплава не було прапора і не можливо було його національність. Зате Петимко прочитав назву - "Кайман".

Петимко згадав, як Марко розповідав про шпигуна з перев'язаним оком та про "Кайман".

"Розвідувач риби" раптом побачив "Колумба" і навіть Марка. Хлопець стояв біля стерна й дивився на них, хоч не зробив жодного руху. Біля нього стояла людина і, мабуть, щось наказувала, бо юнга одразу схилив голову. Льотчики ще розгледіли двох людей біля мотора. З них лише один стежив за літаком. Остерігаючись пострілів з револьвера, Бариль не спускався нижче півтораста метрів і обмежився лише одним польотом над шхуною. Мусили поспішати до "Буревісника". Бариль і Петимко розуміли: "Колумб" іде до "Каймана". Відстань від шхуни до пароплава була вп'ятеро коротша, ніж відстань від "Буревісника".

"Розвідувач риби" прилетів до есмінця і кинув записку. У записці були координати "Колумба". Командир Трофімов наказав чим швидше пливти до "Колумба". Адже коли не доженуть "Колумба", злочинці перейдуть на "Кайман" і в нейтральних водах взяти їх буде неможливо.

Х. Ранок полонених

У Марка підгиналися ноги. Цілу ніч простояв він біля штурвала, не маючи жодної хвилини відпочинку. Моторист і юнга просили дозволити їм переодягтися, але пірати не звернули на це уваги.

Марко і Левко могли бути задоволені тим, що значно загальмували рух шхуни на південь. Капітан піратського човна і шпигун нервувалися. Виявилось, що шхуна має мізерну швидкість і не встигла своєчасно прибути на умовлене місце. Все ж поспішали до потрібного їм місця.

Одна річ дратувала як загарбників, так і полонених: рубка.

Марко палав обуренням, що в темряві ночі Андрій Камбала не зумів вийти з рубки й напасти на піратів. Останні теж позирали на рубку, але не наважувалися на рішучі заходи проти того, хто там зачинився. Поранений чи поранені зачинилися й не виявляли бажання показуватись на палубі. Анч кілька раз пробував підслухувати під дверима рубки.

Шпигунів насторожив і "Розвідувач риби", і чорна крапка у морі, яка означала, що пливе якесь судно.

Загарбники радились, що робити з полоненими. Вони вже могли без них обійтися. Двох куль вистачило на обох, але все ж у рубці залишався свідок. Анч знову обійшов кругом рубки. Крапка виявилась "Кайманом". Шхуна наближалася до пароплава. Рудий пірат негайно взявся подавати сигнал "Кайманові".

В цей час знову почулося гудіння літака. Тепер він ішов з іншого боку, тримаючи курс між шхуною і пароплавом. Поява другого літака посилила загальне хвилювання на

шхуні. Скоро, проте з'ясувалось, що летів той самий "Розвідувач риби". Тепер він кружляв поблизу. Це нагадувало слідкування. Пірати захвилювалися. Рудий закінчив свої готування і підніс на уламку щогли знаки, які міг розібрати лише "Кайман". Літак, здається, зацікавився тими знаками і спустився дуже низько над шхуною. Загарбники догадалися, що льотчики бояться обстрілу, а самі зброї не мають.

Розуміючи, що тепер уже нічого критися, пірати повитягали револьвери.

Обидва полонені вирішили не допустити шхуну до пароплава. Левко виключив мотор. Анч підскочив до моториста й кілька разів сильно вдарив рукояткою револьвера по голові. Левко упав на мотор, прикриваючи його собою. На голові в нього проступала кров. В цю мить літак, мов яструб, налетів на шхуну. Рудий пірат помітив у бінокль, що з "Каймана" подають сигнал. Він скочив на ніс і почав семафорити, викликаючи пароплав на допомогу. "Кайман" негайно пішов до шхуни, що стояла тепер на одному місці. Одночасно далеко-далеко на обрії з'явилася ще одна ледве помітна цяточка.

XI. Іспит

Цей хвилюючий момент учасники тих подій спостерігачі з чотирьох різних пунктів: "Буревісника", "Каймана", "Розвідувача риби" і "Колумба".

З "Буревісника" помітили літак і шхуну, а за півхвилини й пароплав. Трофімов наказав приготувати на всяк випадок кулемети. Командуванню дивізіону відправили радіограму про захоплення "Колумба" піратами.

Віддаль від "Каймана" до "Колумба" була в сім раз коротша, ніж віддаль від есмінця до шхуни. Есмінець мав завдання або підійти до шхуни раніше, ніж це зробить пароплав, або перетяти шлях між шхуною та пароплавом. Це завдання Трофімов поставив перед собою, коли виявилось, що шхуна стоїть на місці без руху. Знаючи із слів Ясі, що на "Колумбі" є човен, він боявся, щоб пірати не поспішили човном назустріч пароплаву.

Командир есмінця дав наказ йти "повним бойовим". Комісар зійшов на командний місток і став поруч командира, стежачи в бінокль за рухом трьох чорних плямок попереду. Старший механік Абдулаєв за допомогою комісара вмовляє капітана піти в повний хід за своїм проектом.

В цей час на палубі "Каймана" панувало напруження і хвилювання. Там зрозуміли, що на шхуні перебуває хтось з підводного човна. "Кайман" рушив до шхуни. Але не дуже швидко. На вантажному пароплаві так скоро збільшити швидкість, як це роблять військові кораблі, не можна. А тут на "Каймані" ще помітили військовий корабель "Буревісник", який почав дуже швидко наближатися.

Військовому кораблеві пароплав мусив показати свій національний прапор. Командир того корабля мав право перевірити документи пароплава. Єдине, чого він не мав права робити, – це зняти, без згоди капітана, людину з іноземного пароплава, хоча б то був явний злочинець. Капітан "Каймана" поспішав до "Колумба", наміряючись скористатися своїм правом. Матроси на пароплаві приготувалися викинути за борт трапи, як тільки зрівняються з шхуною. Маленький беззбройний літачок не міг їм перешкодити.

А Бариль все кружляв над шхуною. Він намагався дезорганізувати своїх ворогів на шхуні, і це йому вдалося. Він не дав їм більше запустити мотор, хоч як вони намагалися. Він пролітав боком так низько, що, здавалося, ось-ось розсіче крилом комусь із них голову. Анч не витерпів і вистрілив останньою кулею.

Бариль атакував не лише шхуну. Він повів свою машину назустріч пароплавові, викликаючи там тривогу і замішання. Вдруге Бариль взяв "горку" перед бортом пароплава, але "Кайман" вже йшов повним ходом до шхуни.

На палубі есмінця, крім командира й комісара, ніхто не знав, що відбувалося в машинному відділі. Там усі з тривогою стежили за змаганням есмінця та пароплава. "Буревісник" мчав із швидкістю поїзда, але мусив досягти швидкості вітру, щоб попередити пароплав. Раптом увесь корабель затрясло. Червонофлотці здивовано позирали один на одного. З есмінцем робилось щось неймовірне. "Буревісник" перестав трястись, але мчав з помітно збільшеною швидкістю. З розгону есмінець міг по інерції промчати між шхуною та пароплавом, і поки б він повернув назад, пароплав встиг би забрати людей з "Колумба". Командир хотів закинути на шхуну буксирний гак і потягти її за собою, але зважив, що пірати могли виплигнути в воду. Есмінець промчить, а пароплав підбере їх з води.

Командир наказав кинути шлюпку на воду. Необхідно на повному ході спустити за борт шлюпку з людьми. Такий спуск вимагав циркової вправності. Але ось озброєні моряки вже в шлюпці, моторизовані шлюпбалки висунули її вбік, за борт, а потім спустили до самої води. З "Каймана" спостерігали спуск шлюпки і зрозуміли, для чого це, але пірати на шхуні цього маневру не помітили.

На "Колумбі" бачили, що "Кайман" рушив на допомогу, тому облишили Левка і мотор. Але коли помітили "Буревісника", знову повернулись до мотора, щоб зрушити "Колумб" назустріч пароплаву. Але заважав непритомний Левко. Він лежав на моторі, а щоб його відтіля відтягти, треба було довго одв'язувати. Рудий пірат ножем розрізав мотузки. У Анча мигнула думка постріляти полонених і підпалити шхуну, але на це й часу не залишилося, і жодного патрона в нього не було. Залишалося чекати.

Марко розумів, що есмінець підійде до шхуни першим. Шпигун і пірат стали край борту. Анч кинув свій револьвер у воду. Пірат витяг з синього конверта папери і ховав їх за пазуху. Конверт викинув. Револьвера рудий з рук не випускав. Тепер Марко зрозумів, на що розраховують пірати. З розгону есмінець не зможе зупинитися: він проскочить, підійде пароплав, і пірати враз перескочать туди. Треба було б їх затримати. Але юнга нічого не міг зробити. Все відбувалося так, як він передбачав.

Старший механік Абдулаєв склав іспит. Есмінець з страшною силою збурих воду і промчав повз самий борт "Колумба". Шхуна загойдалася, а люди на ній примружились од раптового вітру. Але то була лише мить. Есмінець, припиняючи хід, проскочив далеко вперед. "Кайман" наближався до шхуни, але між пароплавом і шхуною вже стояла шлюпка з озброєними червонофлотцями, одрізаючи піратам шлях до втечі.

XII. Сльози мерця

Пароплав міг налетіти на шлюпку і зім'яти її, але капітан "Каймана" в присутності

есмінця на це не зважився. Пароплав почав відходити ліворуч, зменшуючи швидкість.

Командир піратського підводного човна пустив останню кулю собі в голову. Пірат стріляв так, щоб упасти за борт і потонути разом з документами. Юнга стрибнув за ним. Шлюпка стала поруч "Колумба". Червоноармійці зловили Анча. Один червонофлотець залишився біля Анча, а другий звернув увагу на Левка. Із шлюпки на шхуну перескакували інші. Трофімова хвилювало те, що Марко довго не впливає на поверхню.

Минуло принаймні більше як хвилина, поки з води показалася голова юнги, який кликав на допомогу, бо мав спутані ноги.

Хлопець витягнув труп, з яким були папери. Документи, які пірат хотів знищити назавжди, не встигли навіть намокнути.

Пароплав "Кайман" повільно одходив. Раптом Марко скочив із шлюпки на борт "Колумба" і побачив на кормі "Каймана" "одноокого" матроса.

На шхуні червонофлотці допомогли очуняти Левкові.

Есмінець уже зупинився, зробив поворот і повільним ходом повертався до шхуни. Тим часом на "Колумбі" червонофлотці пробували відчинити двері в рубку, де мали бути мертвий Андрій та важкопоранений шкіпер.

Майже одночасно з цим над "Колумбом" стих гуркіт літака, і "Розвідувач риби" зробив посадку, біжучи по хвилях до шхуни та намагаючись випередити есмінець.

Мати зустріла нарешті Марка. Яся кинулась до Левка. Він схопив її і високо підняв у повітрі. Анча перевели під варту на корабель.

У рубці знайшли Стаха Очерета. Рану Очеретові було непогано перев'язано. Він розплющив очі й ледве чутно подякував, коли йому дали пити. Поруч були пляшки з-під ситра та пива. Лікар здивувався, що у важкопораненого вистачило сили самому перев'язатися й повитягати корки з пляшок. У Андрія голова була загорнута у шмат старої парусини. Його винесли абсолютно нерухомого. Лікар сказав, що він мертвий. Дід Махтей узяв тютюну і підніс його до носа Андрія. Той чхнув. Марко зрозумів поведінку Андрія Камбали, почав трясти його і кричав, що піратів уже нема, усі свої. Нарешті Андрій Камбала розплющив очі.

XIII. Плями на воді

В Андрія з ран виявилось лише прострелене вухо. Стерновий чесно признався, що, вдавав мертвого. У рубці роздивився, що там, крім нього та пораненого шкіпера, нікого немає. Тоді вирішив замкнутися залізним ломом. Андрій доглядав Стаха. Той марив і просив води, але замість води в рубці знайшлося кілька пляшок з ситром та пивом. Андрій напував пораненого ситром, а сам підживлявся пивом. За дбалий догляд за шкіпером йому простили боягузтво.

"Буревісник" виконав своє завдання. Шхуну взяли на буксир. "Розвідувач риби" полетів на маяк і дав звістку батькові про врятування сина. Мати й дід теж приєдналися до нього.

До командира есмінця привели Анча. На запитання, хто він такий, відкіля і чому напав на шхуну, шпигун рішуче відмовився відповідати.

Коли Анч виходив від командира, до нього підійшли Марко та Яся. Юнга спитав, де Люда. Шпигун мовчав.

Команда "Буревісника" запевняла, що підводний човен потоплено. Це підтверджувала також втеча командира-пірата й шпигуна. Мабуть, лише ці двоє врятувалися.

Схилившись над бортом, задумливо дивився в море Марко. Він думав про Люду, і жаль стискав йому серце. На плече Марка лягла маленька рука. Він підвів голову, Яся показувала йому на море. На поверхні води плавали масні блискучі плями, ніби тут хтось розілляв нафту. Швидко все з'ясувалось. На думку Трофімова, тут загинув підводний човен. З його пошкоджених цистерн на поверхню спливала нафта. Трофімов сказав, що підводний човен витягнуть не скоро.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Частина 4

I. Живцем поховані

За сотню кілометрів від Лебединого острова на глибині вісімдесят п'ять метрів лежав підводний човен. З прогнутого борту тоненьким струмком спливає вгору нафта.

Між бойовою рубкою та Центральним постом управління, в маленькій каюті, відбувалася тиха розмова. Розмовляв поранений моряк і світловолоса дівчина років сімнадцяти з мигдалевидними зеленими очима.

Дівчина та була Люда Ананьєва, а на койці лежав поранений звіром пірат. Вже минуло багато часу з моменту, як підводний човен остаточно спинився, а його командир разом з Анчем, скориставшись рятівними масками, викинулись на поверхню.

Люді і піратові було ясно, що їх разом з тими, хто перебував у інших приміщеннях корабля, залишили вмирати на морській глибині. Ніхто не прийде їм на допомогу, про них навіть нікого не повідомлять. Про це свідчило два трупи в центральному посту управління. Командир підводного човна і шпигун турбувалися лише про себе.

Люда розуміла, що вибратись відсіля без спеціальних приладів або сторонньої допомоги неможливо. Пірата звали Антон, він був помічником Анча. Антон сказав, що водолази на таку глибину не спускаються. Та й повітря тут скоро закінчиться. Люда пам'ятала, що є ще аварійний буй, його можна звідсіля викинути і сповістити про себе. Антон сказав, що це їх може врятувати. В каюті було темно. Антон мав сірники, але вони зменшували кількість кисню в повітрі.

У кишені вбитого старшого офіцера Люда знайшла ліхтарик.

Дівчина знайшла в столику папір, ручку і написала записку про те, що підводний човен затонув, командир і Анч втекли, є інші люди на човні, але зв'язок з ними утрачено, запас повітря обмежений. Це вона прочитала Антонові, а не прочитала решти: як Люду захопили пірати, як допитували про торіаніт, про пораненого пірата Антона.

Люда вийшла в пост центрального управління і знайшла буй та шахту, якою його

викидають. Туди вклала записку. Дівчині вдалося випустити буй.

Почалося гнітюче чекання. Люда і Антон не знали, що через деякий час над морем пронісся шквал, зірвав їхній буй і поніс його спочатку на північ, а потім на схід.

Люда легко обчислила, що повітря вистачить на чотири доби. Але повітря в підводному човні було вже зіпсоване. Не так давно тут перебувало шестеро людей. Тому повітря могло вистачити і на дві доби. Можливо, їм доведеться пускати сюди стиснене повітря з балонів. Так можна було збільшити кількість кисню, але одночасно в приміщенні збільшився б і атмосферний тиск, а це загрожувало їм загибеллю від кисневої хвороби.

Харчів вистачало, але погано було з водою. Поранений заснув. Люда дрімала, але її збудив настирливий дзвінок у посту центрального управління. Люда пройшла до телефону.

II. Новий шкіпер

Марко, Яся, Левко і Андрій розповідали усім про свої пригоди. Найбільше слухав, розпитував і сам розповідав Грицько – брат Марка.

"Буревісник" пішов у Лузани з пораненим Стахом і піратом Анчем.

Андрій Камбала ночував на шхуні один. Марко спав дома, на маяку. Левко у висілку, в хаті своїх батьків.

Зранку на шхуну прийшли Марко, Левко і Яся. Андрій сказав, що Стах повернеться не раніш зими. Марко повідомив, що на навчання поки що не поїде. Андрій зрадив і обійняв Марка. Левко та Андрій запропонували Маркові стати шкіпером "Колумба". Яся попросилася бути юнгою замість Марка.

За десять хвилин "Колумб" залишив Соколину бухту. Шхуна йшла під мотором і парусом, приладнаним до обламаної щогли. Всі взялися до своєї роботи. Юнга готував біля рубки сніданок. Юний шкіпер стояв на носі шхуни.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

III. Маленький бігун

На Торіанітовому горбі робота не припинялася і на хвилину. За кілька днів професор Ананьєв постарів, голова стала майже біла. Він ходив згорбившись, спирався на палицю. Проте так само, як і раніш, багато працював, було одержано перший гелій, що зберігався в металевих і скляних балонах. Хоча цінне обладнання, закуплене в Америці, загинуло разом з "Антопулосом" на дні моря, але один з радянських заводів узявся у рекордно короткий строк виготовити необхідне устаткування.

Ананьєв остаточно довідався про загибель своєї дочки разом з піратським підводним човном. Бачив юнгу Марка та Ясю Знайду і вислухав, що вони говорили про Люду. На його прохання капітан-лейтенант Трофімов влаштував йому побачення з Анчем, але шпигун відмовився відповідати хоча б на одне запитання.

Одного дня до професора прибіг Грицько – брат Марка. Ноги в нього були подряпані, одна штанина роздерта, обличчя червоне, очі блищали радістю. Він добіг до

професора і звалився з ніг. Встиг викрикнути, що несуть лист від Люди.

IV. Час уповільнював свій біг

Люда зняла телефонну трубку. Дзвонили з якоїсь частини човна і говорили, що старший механік знепритомнів, бо не вистачає повітря. Люда сказала, що човен тепер належить Радянському Союзу, а капітан – вона.

Потім Люда сказала Антонові, що він має підписати акт про здачу підводного човна Люді. Дівчина почала складати документ, який вважала необхідним залишити тут. Зверху поставила число, місяць, рік, а далі написала, що цей човен затонув через атаку бомбами. Люда продовжувала писати. Вона виклала історію захоплення підводним човном полонених у бухті Лебединого острова, описала допити, поведінку її товаришів, занотувала все, що пам'ятала з розмов між командиром підводного човна і Анчем та іншими піратами, коли ті розмовляли при ній.

Люда розписалася і простягла папір та ручку пораненому. Антон відмовився підписати цей акт, але коли дівчина згадала про наслідки, які можуть бути в разі їхнього врятування Епропом, він неохоче й досить нерозбірливо розписався.

В посту центрального управління знов подзвонив телефон. Люда вже впевнено, майже не присвічуючи ліхтарем, пройшла до телефону, зняла трубку і спитала, хто дзвонить. Хтось пошепки сказав, що дзвонить з торпедного відділу в кормі човна. Там було троє людей. Люда сказала їм, що вона командир човна, представник Радянського Союзу. А їхній командир втік. Дівчина почула в телефон два револьверних постріли, що тріснули невдовзі один за одним. Двоє піратів застрелилися. У третього, очевидно, не вистачало на це сили волі.

Дівчина повернулася в каюту, але нічого не сказала пораненому про трагедію, яка відбулася у торпедному відділі. Погасила ліхтар. Люда запитала Антона, хто його поранив. Він розповів про хижаків. А потім попросив подати йому з кишені куртки конверт.

Дівчина знайшла лист і помітила, що він адресований її батькові. Лист був написаний почерком Люди. У ньому йшлося, що Люда в Лузанах, у лікарні.

Люда зрозуміла, що її листа не посилали батькові, а ним користалися лише як зразком почерку. А цей лист підробили, щоб заманити батька, захопити його в полон. Антон лежав непритомний. Люда обшукала кишені і знайшла радянський паспорт на ім'я Антона Антонова і ще свій лист. Люда вклала в конверт свій справжній лист, а фальшивку сховала. Коли Антон прийшов до тями, то порвав і пожмакав зубами лист, який дала Люда. Він сказав, що це лист його нареченої, і він не хоче, щоб, коли їх знайдуть і піднімуть, його прочитали. Антон не знав, що розірвав справжній лист Люди, а підробку дівчина сховала собі.

Дівчина зрозуміла, що поруч хитрий і небезпечний ворог.

Люда вирішила про всяк випадок пошукати собі зброю та оглянути приміщення командира підводного човна. Їй здавалося, що коли вона туди перебереться, то почуватиме себе безпечніше, ніж у цій каюті разом з пораненим піратом. У мертвого старшого офіцера дівчина знайшла автоматичний пістолет малого калібру. Вирішила

держати його при собі. Двері командирської каюти міцно зачинялися. Вона коли завгодно могла ізолювати себе від пораненого, а також від убитих піратів.

V. Сонячний газ

Сьогодні Лузани були кінцевим пунктом рейсу "Пеная". Він приставляв сюди допоміжну партію епропівців для розчистки рейду в Лузанах. На дні було багато затонулих суден, вони заважали плавати кораблям, тому водолази їх піднімали.

Нещодавно прийшов у порт "Буревісник", здав на катер прикордонної охорони Анча і тепер навантажувався вугіллям.

До капітана порту подзвонив професор Ананьєв і розповів про плаваючий буй з прапорами. Капітан пообіцяв допомогу.

Комісар есмінця відкрив нараду щодо пошуку підводного човна. На глибині 85 метрів це важко було зробити. Для водолазів потрібна була суміш гелію з киснем, щоб застрахуватися від кесонної хвороби. Але гелію – сонячного газу – не було.

Керувати рятувальними роботами призначили Трофімова, в його розпорядження дали "Пенай".

Комісар подзвонив до Ананьєва і вони домовилися про постачання гелію для водолазів.

"Пенай" покинув Лузани і пішов у відкрите море навпростець до того місця, де лежав піратський підводний корабель. Шхуна "Колумб" підходила до Лузанів.

VI. Втрачаються надії

Люда сиділа на ліжку в абсолютній темряві, бо ліхтарик розрядився. Хотілось їсти й пити. Навпомацки знайшла бісквіти та воду. Дівчина мала в кишені сірники, але не хотіла їх засвічувати, щоб даремно не знищувати кисень. У неї боліла голова і хотілося заснути, але, можливо, то були наслідки втоми. Раптом її вразив якийсь шум і свист за дверима. Виявилось, що Антон впустив трохи стисненого повітря.

Люда відчула, що дихати стало легше, тільки в вухах якийсь легкий шум, ніби їх позакладало чимсь. Розуміє, то посилюється тиск повітря на барабанну перетинку. Кінчалася друга доба перебування під водою після аварії. Людї здавалося, що вона вже в могилі, з якої немає виходу. Думками переносилася в своє місто, в школу, на Лебединий острів до батька. Згадувала Марка і Ясю. Вона згадала мрії про наступну зиму, яку збирались утрьох, разом з Ясею, провести в місті.

Коли вона, нарешті, повернулася до дійсності, їй здалося, ніби за стіною хтось розмовляє. Дівчина почула голос з каюти Антона. Поранений розмовляв сам з собою, сміявся дико і страшно. Люда зрозуміла, що Антон збожеволів. Її охопив жах.

З надзвичайною обережністю, з своєї каюти вибирався божевільний, охоплений бажанням примусити дочку професора Ананьєва розповісти секрети батька. Люда швидко вскочила в свою каюту і зачинила двері. Лише вона посунула засув, як Антон з усієї сили наліг на двері. Почувся стукіт, а потім стогін. Божевільний вразив свої рани і впав у центральному посту під дверима, що вели до командирської каюти.

Люда пройшла до ліжка і в розпачі впала на нього.

Вона остаточно втрачала надію.

VII. Водолаз іде на глибину

На місце, де сталася аварія підводного човна, "Буревісник" прийшов уночі. З Лебединого острова взяли батони з гелієм, частину балонів з уже виготовленою газовою сумішшю для водолазів, а також запросили професора Ананьєва і двох молодих хіміків, які мусили на борту есмінця далі виготовляти цю суміш.

Мусили зачекати світанку, щоб при денному світлі виявити нафтові плями на воді і вже по них точніше визначити місцезнаходження човна.

Численні досліді над диханням водолазів показали, що під великим зовнішнім тиском людина, дихаючи гелійовим повітрям із зменшеною кількістю кисню, відчуває себе значно краще, ніж коли дихає звичайним повітрям. До того ж вона може пробути на значних глибинах довше і не так легко піддається кесонній хворобі, особливо її важким формам.

Перед ранком прийшов "Пенай" з додатковою партією епропівців, з водолазним катером, кесонною камерою та різним водолазним устаткуванням. "Пенай" спинився поблизу есмінця, і негайно шлюпка з червонофлотцями протягла від корабля до пароплава телефонний провід. Капітан пароплава повідомив, що з ним є підводний металошукач.

Вирішили, не дожидаячись дня, почати обслідування морського дна з допомогою металошукача.

Першим розвідувачем став Варивода (водолазний старшина).

В цей час на місце водолазних робіт прибуває "Колумб".

VII. Стук

Вариводу спускали на дно. В цей час качальщики на помпі прискорювали роботу, щоб збільшити кількість повітря, яке посиляли водолазові. Мабуть, це найважча робота – накачувати повітря водолазові на велику глибину. Цього разу справа ускладнялася ще й тим, що качали не звичайне повітря, а суміш гелію з киснем із спеціальних балонів.

Водолаз відчував себе непогано й охоче дихав тим повітрям. З шістдесятиметрової глибини спускати стали повільніше. Ті, хто спускав, боялися, щоб водолаз не вдарився об ґрунт. На цій глибині було дуже темно. Варивода витягнув руку і ледве розглядив пальці. Ще кілька секунд, і ноги його торкнулися ґрунту. Довелося засвітити ліхтар і пробивати маленьким прожектором товщу води метрів на два. Після того пішов уперед.

Час од часу сповіщав у телефон, що нічого не знайшов. Хвилин через десять після блукання Варивода вперся в щось плечем. Освітив ліхтарем і побачив борт корабля.

Нарешті, обійшовши половину, оглянув стерна і зрозумів, що то підводний човен. Варивода сповістив, що знайшов човен.

Вариводі запропонували простукати стіни підводного човна, щоб довідатися, чи є в ньому ще хто живий

Водолаз почав постукувати молотком по стінах. Постукував, прислухався, але ніхто йому не відповів. Облазив уже весь човен.

Знов і знов обходив човен і все слухав та прислухався. Ні, ця стальна коробка

мовчазна, як могила, нікого в ній не залишилося! Водолаз стояв під затопленою бойовою рубкою, збираючись подати сигнал, щоб підіймали нагору, коли йому здалося, ніби чує кволе дзвякання об сталю стіну човна. Не повірив сам собі, проте прислухався. З човна виразно чулося постукування. Там ще залишився хтось живий.

Водолаз вистукав азбукою Морзе запитання, у відповідь одержав кілька слів, з яких розібрав лише одно: "швидше".

Трофімов наказав Вариводі підніматися.

IX. Декомпресажна камера

Хіба могла команда "Колумба" залишитися байдужою, коли довідалася у Лузанах, куди пішли "Буревісник" і "Пенаї". Ранком "Колумб" уже стояв за двісті метрів від "Буревісника", і Марко каюком перебрався на есмінець.

На "Буревіснику" та й на "Пенаї" чимало хвилювалися, поки Варивода обслідував свою знахідку. Нарешті, коли сповістив, що почув довгождану відповідь, хвилювання зросло неймовірно. Спокійні були тільки начальник експедиції, інженер Епропу, сигнальник та черговий старшина, які цілком були зайняті спостереженнями Вариводи.

Коли переконалися, що в човні ще залишився хтось живий, інженер попросив начальника експедиції вислухати його план: на "Пенаї" є декомпресажна камера, яка служить для лікування водолазів, коли вони слабують на кесонну хворобу. В тій камері можуть вміститися троє, навіть четверо людей. Коли водолаз після підйому з глибини відчуває напади кесонної хвороби, його вміщують в цю камеру разом з лікарем. В камеру накачують повітря під таким тиском, якому дорівнював тиск на глибині, відкіля підняли водолаза. Потім, поволі випускаючи повітря, зменшують той тиск до нормального. Камера зачиняється герметично, може витримати великий тиск, устаткована телефоном, освітленням і приймає та випускає повітря. Інженер пропонував занурити цю камеру під воду з допомогою затоплених понтонів, посадити туди лікаря та водолаза-електрозварника. Під водою водолази спрямують камеру до підводного човна, прикріплять її електрозваркою. Водолаз у камері електродом розпиляє отвір у човні і тим самим пустить туди свіжого повітря. Тільки таким способом можна врятувати людей, коли вони проживуть там ще кілька годин.

Трофімов погодився. Протягом двох годин готували камеру для спуску. Військовий лікар з есмінця добирав ліки та потрібний інструмент. Варивода хотів спуститися знову, хоч уже пірнав. Після короткої поради з інженером та лікарем, командир "Буревісника" погодився на пропозицію Вариводи. Тим часом на дні вже працювало два водолази, готуючи місце для приварювання камери до човна.

Наповнені водою понтони потягли декомпресажну камеру на дно. Спуск тривав хвилин двадцять – двадцять п'ять. Це був надзвичайно відповідальний момент. Мусили спускати камеру точно за вказівками водолазів, що перебували на ґрунті.

На глибині вісімдесяти п'яти метрів почалося електрозварювання. Зачинені в камері готувалися до своєї роботи. Приблизно за годину мусило змінитися три черги водолазів-електрозварників. То був час гнітючого вичікування. Все ж Варивода за той

час відпочив, а лікар зменшив тиск у камері до однієї атмосфери, тобто до нормального тиску, до якого звик людський організм.

Нарешті, зверху почувся наказ пустити електросвердло. Спершу мусили пробуравити стінку камери і палубу підводного човна, щоб пустити туди свіжого повітря і перевірити, чи нема там води. Коли б у свердловину вдарив струмінь води, Варивода зумів би швидко заварити маленьку дірку. Стінку камери просвердлили дуже легко, але не так було з човном. Міцна сталь просвердлювалась повільно. Коли свердловина була готова, з неї вдарило важке повітря. Лікар закричав у телефон, щоб посилили вентиляцію. Минуло ще дві з половиною години, поки водолаз, нарешті, прорізав у човні отвір завбільшки з пів квадратного метра. На поверхні моря заходила ніч, коли Варивода сповістив, що переходить у підводний човен.

Варивода сунув ноги в люк і, тримаючи ліхтар над головою, почав спускатися. Він вдивлявся в темряву, намагаючись зорієнтуватися, і простяг руку вгору за ліхтарем. Не встиг він це зробити, як почув поруч себе смішок, що заморозив йому кров у жилах. На столі напівлежав божевільний чоловік.

Х. Зліт на поверхню

Тепла південна ніч зайшла над морем. Мерехтіли і, дивився з неба місяць, освітлюючи флотилію маленьких суден: есмінець, пароплав, шхуну та два баркаси, між якими часом пропливали шлюпки або байдарки. Над морем панувала тиша. Ніхто ще не спав і не збирався лягати.

На баркасах, одягнені у скафандри й шоломи, схилились над трапами чергові водолази, готові щохвилини з першого наказу командирів поринути на морське дно.

Тихо, майже пошепки, переказував Марко телефоном на шхуну звістки, що йшли з глибини моря. На шхуні двоє рибалок і дівчинка не одходили від репродуктора.

З глибини лікар повідомив, що Варивода знайшов чоловіка, який збожеволів, і приголомшив його.

Згодом Варивода повідомив, що в посту центрального управління знайшов трупи, двері в командирську каюту замкнені зсередини, і він буде електросвердлом пробивати діру і дивитися, що там є.

Повідомлення про живого пірата сприйняли з цікавістю, але всі думали про ту, що писала записку, вкладену в аварійний буй.

Трофімов покликав професора поговорити. Комісар узяв його під руку і провів за командиром. Вони увійшли в маленьку каюту. Командир сказав Ананьеву, що зараз на поверхню підіймуть декомпресацийну камеру, там є Люда у важкому стані.

Та тут прибігли і сказали, що обірвався трос, що з'єднував камеру з понтонами. Заклекотіла вода, камеру підкинуло в повітрі аж над поверхнею моря. Вона ще раз, на секунду, поринула і сплила біля "Пеная". Марко кинув телефонну трубку, стрибнув за борт і поплив до шлюпки з "Пеная", що стояла біля камери. Там моряки великими важкими ключами одгвинчували дверцята. Марко підплив тоді, коли дверцята вже зняли, і під світлом ліхтарів він вскочив у камеру. Спереду схилився лікар і тримався за голову, поруч нього сидів божевільний, далі стояв на колінах Варивода і потирив чоло.

А між ними лежала непорушна Люда

Епілог

Почалася весна. В море вийшли рибальські шаланди.

В Соколину бухту все частіш приходили пароплави і вивантажували будівельні матеріали. Поблизу хатини рибного інспектора ставили тимчасову пристань. Починалися роботи по прокладанню вузькоколійної залізниці до Торіанітового горба.

Наприкінці одного з тих днів напроти лебедино-острівського маяка кинула якір шхуна "Колумб". З шхуни спустили каючок, і він швидко наблизився до берега. Приплив Стах Очерет. Першим його зустрів маленький Грицько. Потім з хати вийшов батько хлопчика, а за ним показалися мати та дід Махтей. Стах привіз листа від Марка. В листі йшлося про те, що Марко достроково склав усі іспити на "відмінно" і на паруснику "Відвага" виходить в учбове плавання навколо світу. Марко ще згадав Люду і Ясю. Люда видужала, наздоганяє пропущене. Яся вступила на робітфак при технікумі і мріє стати першою дівчиною-командиром підводного човна. Анч та його помічник у всьому призналися.

Стах Очерет розповів про рибальські новини, попрощався і повернувся до шхуни.

Заходив вечір. Пахло весною і морем. З Африки на батьківщину поверталися лебеді.

Навколо маяка й хатини панувала тиша. Вночі старий Махтей прокинувся. На ліжку сидів Грицько. Він теж не спав і сказав, що виросте і стане командиром бойового корабля, як дядько капітан-лейтенант.

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.